

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Opiskelijahuoltotyö ammatillisessa koulutuksessa

Okkonen, Heli

2014 Laurea Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Opiskelijahuoltotyö ammatillisessa koulutuksessa

Heli Okkonen
YAMK Sosiaalialan koulutusohjelma
Perhekeskeisen varhaiskasvatuksen
kehittäminen ja johtaminen
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2014

Okkonen, Heli

Perhekeskeisen varhaiskasvatuksen kehittäminen ja johtaminen

Vuosi

2014

Sivumäärä

37

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli arvioida Hyria koulutuksen opiskelijahuoltoryhmien toimintamalleja uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain näkökulmasta. Lain ennaltaehkäisevän työn, yhteisöllisen työn ja monialaisen yhteistyön käsitteet ovat toimineet tutkimuksen viitekehystenä. Tutkimus on laadullinen arviointitutkimus.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että opiskelijahuoltoryhmällä on ollut jo ennen lakiuudistusta erilaisia ennaltaehkäiseviä, yhteisöllisiä ja monialaisen yhteistyön toimintamalleja käytössään. Uuden lain tultua voimaan niiden kehittämisen tarve on lisääntynyt. Ennaltaehkäisevään yhteisölliseen työhön tarvitaan koko organisaation ja oppilaitoksen henkilökunnan yhteistä kehittämistä.

Yhteisöllisten toimintamallien kehittämisessä on tärkeitä luoda niille toimivat rakenteet koko organisaatiossa. Tarvitaan opiskelijoiden osallisuuden lisäämistä toimintaan ja heidän äänensä kuulemista arjessa. Yksiköihin tarvitaan lisäksi erilaisia foorumeita, joissa voidaan käsitellä yhteisöllisiä asioita. Yhteisöllisen työn kehittämiseksi tarvitaan myös aikaa.

Monialaisen yhteistyön toimintamallin kehittämisessä on haasteita. Huolta aiheuttivat uuden lain mukanaan tuomat muutokset opiskelijahuoltoryhmien toimintaan ja koordinaation puute opiskelijan asioissa. Lisäksi ryhmänohjaajien tehtävien lisääntyminen koettiin haasteelliseksi. Kehittämisessä uuden lain hengen mukaan ryhmänohjaajan vastuu ja rooli varhaisen tuen käynnistäjänä ja huolen puheeksi ottajana yhdessä opiskelijan kanssa on keskeistä. Uusi laki painottaa huoleen tarttumista varhaisella avoimella yhteistyöllä opiskelijan ja mahdollisesti huoltajan kanssa. Tällöin korostuu opiskelijan ja ryhmänohjaajan suhteen dialogisuus ja opiskelijoiden oma vastuu kertoa huolistaan ajoissa, jotta varhainen tuki ja ohjaus opiskelijahuollon palveluihin toteutuvat.

Asiasanat: ennaltaehkäisevä työ, kehittäminen, monialainen yhteistyö, opiskelijahuolto, uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, yhteisöllinen työ

Okkonen, Heli

Student welfare work in vocational education and training

Year

2014

Pages

37

The purpose of this study was to evaluate the Hyria education organisation's student welfare groups operation models and methods from the new student- and student welfare laws point of view. This new law has worked as a research frame in this qualitative evaluation study through the concepts of preventive, collaborative and multidisciplinary cooperation in student welfare.

Based on the results of the survey it can be concluded that the student welfare group in Hyria has had prior to the new law a variety of preventive, community-based and multisectoral co-operational approaches at their disposal. The new law has brought the need to increase development of the existing models and methods. Preventive community-based work is needed throughout the organisation and educational personnel in order to succeed in the development process.

In the reinforcement and development of community-based models and methods it is important to create a strong structure for the whole organisation aiming for these new and improved models. We need to increase the student involvement in various activities and hear their true voice when they tell us how their everyday life goes. Units are required to add new forums where community based issues can be dealt with. The development of community-based work also needs time and resources.

There are challenges in the development on the multi-sectoral co-operating model. There were some concerns about the changes that the new law brings to the operational side of the studentwelfare group as well as the lack of coordination in student matters. In addition the group leaders' tasks increase was considered challenging. According to the spirit of the new law it is the responsibility of a group leader to improve in initiating early support and care together with the student. The new law highlights early open co-operation with the student and possibly with the guardian as well. In this case the work done with the student to get that early support and guidance of student welfare systems will emphasize a strong dialog with the student and the student's own responsibility to tell his concerns in time.

Keywords: communal work, management, a multi-disciplinary co-operation, a new teacher-student and student welfare law, preventive work, student welfare

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Tutkimuksen tausta, tarve ja tavoitteet.....	7
3	Opiskelijahuoltotyö.....	8
	3.1 Opiskelijahuollon tavoitteet Hyriassa	10
	3.2 Opiskelijahuoltoa ohjaavia lakeja.....	11
	3.3 Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki.....	12
4	Ennaltaehkäisevä työ.....	13
5	Yhteisöllinen työ.....	15
6	Monialainen yhteistyö.....	17
7	Tutkimusongelmat -ja tutkimusmenetelmät.....	20
	7.1 Tutkimusaineisto.....	21
	7.2 Tutkimusaineiston analysointi.....	22
	7.3 Aiempia tutkimuksia.....	23
8	Laadullisen analyysin tutkimustulokset.....	24
	8.1 Ennaltaehkäisevät toimintamallit ja niiden kehittäminen.....	24
	8.2 Yhteisölliset toimintamallit ja niiden kehittäminen.....	26
	8.3 Monialainen yhteistyö ja sen kehittäminen.....	27
9	Johtopäätökset.....	29
10	Pohdinta.....	32
	Lähteet.....	34
	Kuviot.....	37
	Liitteet.....	38

1 Johdanto

Suurin osa lapsista ja nuorista voi Suomessa hyvin. Lasten hyvinvointi kuitenkin eriarvoistuu ja lapsuus sekä nuoruus erilaistuu. Samalla kun enemmistö lapsista ja nuorista voi hyvin, pienen osan ongelmat jatkuvat ja kärjistyvät. Huono-osaisuus kehkeytyy ja kasaantuu lapsen ja vanhempien kohtaamisen puutteesta, huolenpidon vajeista, yksinäisyydestä, koulukiusaamisesta, heikosta lukutaidosta, harrastusten korkeista maksuista sekä taloudellisista vaikeuksista kotona. Lapset eriarvoistuvat ja huostaanottojen määrät kasvavat, koska lasten, nuorten ja perheiden palvelut eivät pysty ajoissa tukemaan ja auttamaan näissä tilanteissa. (Eskola 2014.)

Ammatilliseen oppilaitokseen opiskelemaan tuleva nuori on elämänmuutoksessa. Hän etsii omaa paikkaansa yhteiskunnassa, itsenäistyy vanhemmistaan ja hakee omaa ammatillista koulutuspolkuaan. Erilaiset sosiaaliin suhteisiin liittyvät ongelmat, oppimisvaikeudet, terveydelliset ongelmat, mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä perheeseen liittyvät ongelmat voivat olla nuoren opintojen etenemisen esteenä. Opiskelijahuollon tehtävänä on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ennaltaehkäistä näiden ongelmien syntymistä (Mahkonen 2014, 20).

Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki astui voimaan 1.8.2014. Sen tavoitteena on siirtää opiskelijahuollon painopistettä nykyisestä ongelmakeskeisestä toiminnasta ongelmia ennaltaehkäisevään suuntaan. Opiskeluhoitona oppilaat ja opiskelijat saavat matalan kynnyksen tukea, ja psykososiaalisten palvelujen järjestämisen velvollisuus laajenee toiselle asteelle. Turvaamalla varhainen tuki oppilaille ja opiskelijoille voidaan välttää myöhempiä raskaampia toimenpiteitä ja siten saada myös yhteiskunnallisia kustannussäästöjä. (HE 67/2013.)

Tutkimuksen aihe on hyvin ajankohtainen ja mielenkiintoinen kuraattorin työni kannalta, koska lain avulla saadaan lisättyä valtakunnallisesti ammatilliseen koulutukseen kuraattoreita ja psykologeja. Laki määrittää myös ajan, jolloin kuraattorin, terveydenhoitajan ja psykologin palveluihin on päästävä. Kiinnostukseni tutkimuksen tekemiseen heräsikin kuullessani tulevasta lakimuutoksesta. Samaan aikaan Hyria koulutus käynnisti opiskelijahuollon kehittämisprosessin, jossa henkilökunta sitoutettiin alusta lähtien kehittämiseen mukaan.

Hyriassa tutkiva kehittäminen on keskeinen tapa toimia. Tutkimus- ja kehittämistoiminnalla tarkoitetaan systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi ja tiedon käyttämistä sovellusten löytämiseksi. Toiminnan tavoitteena on tultava aina jotain uutta. (Heikkilä, Jokinen & Nurme-la 2008, 18-19.) Lisäksi osallistuin mahdollisimman moneen koulutukseen uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain valmistelujen aikana, jotta sain laista ajankohtaista ja kiinnostavaa tietoa tutkimustani ajatellen. Tutkimuksessani Hyria Koulutus Oy:n opiskelijahuoltoryhmien jäsenet arvioivat ennaltaehkäiseviä, yhteisöllisiä ja monialaisen yhteistyön toimintamalleja ja -menetelmiä, joita heillä on käytössään ammatillisessa oppilaitoksessa, ja sitä, miten niitä

voidaan kehittää. Tutkimus on laadullinen arviointitutkimus. Tutkimuksen viitekehyksenä toimii uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, jonka lisäksi kuvaan opiskelijahuoltoa Engeströmin toimintajärjestelmän rakennemallin avulla. Lisäksi kuvaan opiskelijahuoltotyötä Hyria koulutuksessa ja opiskelijahuoltoa ohjaavia lakeja. Uudesta laista nostin tutkimukseni teemat eli ennaltaehkäisevän työn, yhteisöllisen työn ja monialaisen yhteistyön käsitteet.

Toivon, että ennaltaehkäisevän yhteisöllisen työn ja monialaisen yhteistyön toimintamallien kehittämisen tarpeiden esiin saaminen tuo opiskelijahuoltotyön näkyväksi työntekijöille ja organisaatiolle. Tällöin toimintamalleja voidaan paremmin kehittää tarpeita vastaavaksi siten, että ne palvelevat niin opiskelijan, työntekijän kuin koko organisaationkin yhteistä hyvinvointia. Kehittämisen tarkoituksena ei ole tuottaa valmiita ratkaisumalleja, vaan esittää mahdollisuuksia.

2 Tutkimuksen tausta, tarve ja tavoitteet

Tutkimus toteutettiin Hyria koulutuksen nuorten ammatillista koulutusta järjestävissä Hyvinkään ja Riihimäen yksiköissä. Hyria koulutuksessa on viisi nuorten ammatillista koulutusta järjestävää yksikköä, neljä Hyvinkäällä ja yksi Riihimäellä. Monialaisia opiskelijahuoltoryhmiä on jokaisessa yksi. Jokaisessa yksikössä on koulutuspalvelupäällikkö, joka toimii yksikössä työskentelevien opiskeluhuoltoryhmien jäsenten lähiesimiehenä. Opiskelijoita Hyriassa on 2885. Opettajia nuorten koulutuksessa on 175 ja aikuiskoulutuksessa 43. Valmistuneita opiskelijoita 3.2.2013 oli nuorten koulutuksessa 621, aikuiskoulutuksessa 88. (Loiskekoski 2013.)

Monialaisten opiskelijahuoltoryhmien jäsenet ovat koulutuspalvelupäällikkö, terveydenhoitaja, kuraattori, erityisopettaja, erityisopetuksesta vastaava opettaja, etsivä nuorisotyöntekijä ja opinto-ohjaaja. Hyriassa opiskelijahuollon keskeiset periaatteet ovat tarvelähtöisyys, välittäminen, luottamuksellisuus, avoimuus, moniammatillisuus ja suunnitelmallisuus.

Tarve opiskelijahuoltotyön tutkimiseen nousi entistä ajankohtaisemmaksi uuden opiskelijahuoltolain myötä, joka astui voimaan 1.8.2014. Lakia oli valmisteltu viimeiset kymmenen vuotta, ja sen tavoitteena on tuoda tasapuoliset opiskelijahuollon palvelut toiselle asteelle kuraattorien ja psykologien voimin. Apua ja tukea on saatava sinne, missä nuoret ovat. Koulun opiskelijahuolto on juuri sopiva matalan kynnyksen paikka hakea ja saada apua. Murrosikäisen ongelmat tulevat usein esiin juuri 16 - 18-vuotiaana, mikä näkyy myös lastensuojelun asiakkaissa. Nuori tarvitsee aikuista, jonka kanssa voi keskustella. Peruskoulussa kodin ja koulun yhteistyö on jatkuvaa, mutta toisen asteen oppilaitoksissa sitä ei enää usein ole. Lakiuudistuksen myötä koulut velvoitetaan kehittämään toimintaa lain mukaisesti toimintaa edistävällä ohjelmalla, jonka toteuttaa Turun yliopisto. (Savolainen 2013.)

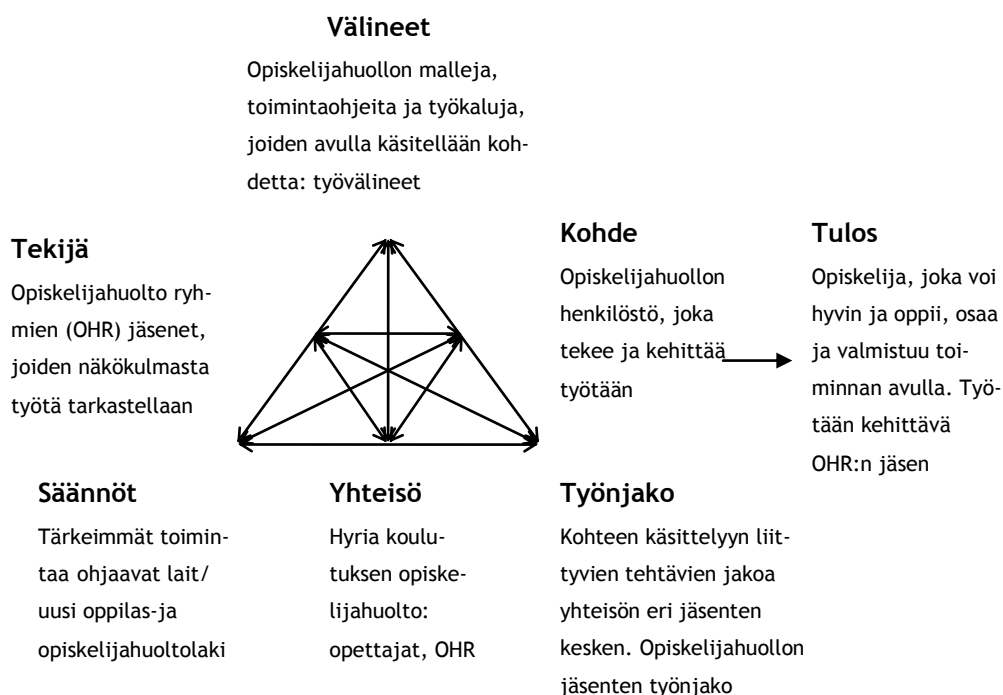
Opiskelijahuollon tavoitteena on opetussuunnitelman ja tutkinnon perusteissa olevan määräjyksen mukaan tukea opiskelijaa, säilyttää oppilaitosyhteisön toimintakyky, luoda terveellinen, viihtyisä ja turvallinen oppimisympäristö sekä edistää oppilaitoksen hyvinvointia ja viihtyvyyttä. Lisäksi sen tehtävänä on ongelmien varhainen tunnistaminen ja niihin puuttuminen sekä koulutuksesta keskeytymisen ehkäiseminen. (Kotamäki, Niemi, Sirkiä, Virnes, Räisänen & Hietala 2010, 23 - 75.) Opiskelijoiden hyvinvoinnista huolehtimisen tulee olla suunnitelmallista ja sen painopiste on varhaisessa tuessa. Hyvinvoinnin tunne lisää kouluviihtyvyyttä ja motivaatiota, mikä taas edistää oppimista. Tästä syntyy positiivinen kierre, jossa oppija voi hyvin, oppii ja voimaantuu. Voimaantuminen on henkilökohtainen ja yksilöllinen prosessi. (Honkanen, 2009, 10.)

Opiskelijahuollon tehtävänä on tukea vanhempia kasvatustehtävässä, osallistaa oppilaitoksen henkilökuntaa ja yhteistyöverkoston toimijoita aktiiviseen yhteistyöhön. Opiskelijahuolto koostuu eri alojen asiantuntijoista, jotka toimivat moniammatillisesti oppilaitoksen arjessa. (Honkanen & Suomala 2009, 5.) Opiskelijahuollon tuen avulla pyritään vaikuttamaan seuraaviin asioihin: yksittäisten opiskelijoiden ongelmiin, opintojen viivästymiseen tai opiskelijan oppimisvaikeuksiin, erityistä tukea tarvitseviin opiskelijoiden ohjaukseen ja lisätukeen sekä opiskelijan ja koko kouluyhteisön hyvinvointiin ja turvallisuuteen. (Kotamäki ym.2010, 88.)

3 Opiskelijahuoltotyö

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii uusi opiskelijahuoltolaki. Lisäksi kuvaan opiskelijahuoltotyötä Engeströmin (1995) kehittävän työntutkimuksen toimintajärjestelmän rakennemallin avulla. Sen perusta on Vygotskin (1978), Leontjevin (1977; 1981), Lurian (1979) ja heidän seuraajiensa alkuun saattama kulttuurihistoriallinen toiminnan teoria. Kehittävää työntutkimusta voidaan luonnehtia teorian erityiseksi muodoksi ja sovellukseksi työtoimintojen tutkimiseen. (Engeström 1995, 11.)

Tässä luvussa kuvaan Engeströmin toimintajärjestelmän rakennemallin mukaisesti opiskeluhooltotyötä Hyriassa (kuvio 1). Tässä tutkimuksessa se tarkoittaa katseen kohdentamista menetelmiin ja välineisiin, jotka ovat opiskelijahuollon henkilöstön käytössä ja joita uuden lain mukaisesti kehitetään. Lisäksi kuvaan Hyrian opiskelijahuollon tavoitteita ja tehtäviä sekä opiskeluhoolta ohjaavia lakeja ja lopuksi uutta oppilas- ja opiskelijahuoltolakia.

Kuvio 1: Toimintajärjestelmän rakennemalli. (Engeström 1995.)

Mallissa on määritelty kaikki työtoiminnassa vaikuttavat elementit. Tekijä tarkoittaa yksilöä tai käytäntöryhmää, jonka näkökulmasta toimitaan ja kehittämistä analysoidaan. Toiminnan tai työn kohde on se tuotteiden tai palveluiden kokonaisuus, jossa tiimi tai muu tekijä pyrkii aikaansaamaan halutun suuntaisia muutoksia. Tuotos tarkoittaa niitä muutoksia tai vaikutuksia, joita kohteessa aikaansaadaan välineiden avulla. Välineet tarkoittavat tekijän käytössä olevia toimintamalleja tai työkaluja. Yhteisö on se työyhteisö, joka käsittelee samaa kohdetta pyrkien samaan tuotokseen samojen välineiden avulla ja samojen sääntöjen varassa. Säännöt tarkoittavat tekijää koskevia säännöksiä, määräyksiä tai ohjeita. Työnjako tarkoittaa tehtävien jakoa työyhteisön eri osapuolten kesken. (Kärkkäinen 2005, 64.)

Kuviossa 1 ylhäällä ovat ”välineet”. Välineet tarkoittavat työssäni opiskelijahuollon henkilöiden käytössä olevia arvoja, asenteita, työkaluja ja malleja sekä ammatillista osaamista eli tietoja ja taitoja. Uuden lain myötä opiskelijahuollon välineiden on muututtava ennaltaehkäisevään, yhteisölliseen ja monialaiseen suuntaan.

Kolmion vasemmassa alalaidassa ovat ”säännöt”. Säännöt tarkoittavat organisaatiokulttuuria, lainsäädäntöä ja sopimuksia. Tutkimuksessani painopiste on uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain tuomassa muutoksessa. Tekijät ovat ”sääntöjen” ja ”välineiden” välissä. Siihen liittyvät ne, jotka organisaatiossa työskentelevät. Tässä tutkimuksessa he ovat opiskelijahuoltohenkilöstö ja opettajat. Kolmion alhaalla keskellä on ”yhteisö”. Tutkimuksessa yhteisöllä tarkoite-

taan kaikkia oppilaitoksessa olevia ihmisiä: opiskelijoita, opettajia, opiskelijahuoltohenkilöstöä sekä heidän asemaansa yhteisössä sekä yhteisön ilmapiiriä. Ennaltaehkäisevä yhteisöllinen kehittäminen on uuden lain mukaan jokaisen työntekijän tehtävä.

Kolmiosta löytyy oikealta alhaalta ”työnjako.” Tämä tarkoittaa tutkimuksessani työntekijöiden moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, rooleja, vastuunjakoa, henkilöiden, työryhmien ja tiimien työnjakoa. Kohde on ”välineiden” ja ”työnjaon” keskellä. Tutkimuksessani se tarkoittaa opiskelijahuollon henkilöstöä, joka tekee ja kehittää työtään uuden lain hengen mukaisesti. Viimeisen osatekijän Engeströmin mallissa muodostaa ”tulos”. Tutkimuksessa tämä tarkoittaa sitä, mihin toiminnalla pyritään. Tutkimuksessani se tarkoittaa, että miten opiskelijahuoltohenkilöstö pystyy nykyään vastaamaan opiskelijoiden tarpeisiin ja miten uuden lain tuomiin haasteisiin erilaisten toimintamallien avulla. Opiskelijahuollon tulokseksi muodostuu hyvinvoiva opiskelija ja tutkinnon suorittaminen. Toisaalta tuloksena voidaan nähdä myös osaava ja työtään kehittävä opettaja tai opiskelijahuollon jäsen. (Engeström 1995, 27 - 31.)

3.1 Opiskelijahuollon tavoitteet Hyriassa

Opiskelijahuollon tavoitteena on tukea kaikkia oppilaitoksen opiskelijoita siten, että he edistyvät opinnoissaan, kokevat kuuluvansa opiskeluyhteisöön, valmistuvat ja sitä kautta löytävät paikkansa yhteiskunnassa ja työelämässä. Hyrian opiskeluhuoltosuunnitelmaa ja sen toteuttamista on valmisteltu yhteistyössä Hyrian henkilöstön, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Lisäksi suunnitelmaa on valmisteltu yhteistyössä Hyrian sijaintikuntien edustajien kanssa sekä alueen muiden toimijoiden kanssa. (Opiskeluhuoltosuunnitelmaluonnos 2014.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoituksena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä. Tarkoituksena on edistää oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä, yhteisöllistä toimintaa sekä kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Tärkeää on myös turvata varhainen tuki sitä tarvitseville. Lailla turvataan opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhuoltopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu. Lain avulla vahvistetaan opiskeluhuollon toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä. Hyriassa annetaan ammatillista perustutkintokoulutusta sekä ammatilliseen koulutukseen valmentavaa ja valmistavaa koulutusta. Hyrian opiskelijahuollon tavoitteena on edistää opiskelijan oppimista ja opintojen sujumista kaikissa edellä mainituissa koulutusmuodoissa. Opiskelijahuollon keskeiset periaatteet ovat tarvelähtöisyys, välittäminen, luottamuksellisuus, avoimuus, moniammatillisuus ja suunnitelmallisuus. Painopiste opiskelijahuollon toteuttamisessa on yhteisöllisessä ja ennaltaehkäisevässä toiminnassa. (Opiskeluhuoltosuunnitelmaluonnos 2014.)

Uuden opiskelijahuoltolain valmistelussa Hyriassa on noussut keskeisiksi tavoitteiksi opiskelijoiden osallisuus, ennaltaehkäisy ja kaikkien yhteinen vastuu yhteisöllisyydestä sekä opiskelijoiden hyvinvoinnista. Hyrian nuorten koulutuksen yksiköitä sijaitsee Hyvinkäällä ja Riihimäellä. Hyvinkään kaupungin Lasten ja nuorten palvelujen johtoryhmä toimii kuntatason yhteistyöryhmänä. Hyrialla on tässä ryhmässä edustaja ja hänellä varajäsen. Tämä ryhmä vastaa Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman valmistelusta ja Hyvinkään kaupunginvaltuusto vahvistaa ko. suunnitelman vuosittain. (Opiskeluhoルトosuunnitelmaluonnos 2014.)

Hyrian opiskelijahuollon ohjausryhmänä toimii Hyrian opiskelijahyvinvoinnin ryhmä ja tähän ryhmään on pyydetty edustajat Hyvinkäältä ja Riihimäeltä. Tämä ryhmä vastaa Hyrian opiskeluhoillon suunnittelusta, kehittämisestä ja arvioinnista. Opiskelijahuollon saatavuutta, riittävyyttä ja sisältöjä arvioidaan säännöllisesti. Jatkossa Hyrian toimipisteissä Riihimäellä ja Hyvinkäällä toimivat yhteisölliset hyvinvointiryhmät (YHR), jotka vastaavat opiskeluhoillon yksikkökohtaisesta suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista Hyrian ohjausryhmän linjausten mukaisesti. Yksittäisen opiskelijan tai tietyn opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhoillon palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. (Opiskeluhoルトosuunnitelmaluonnos 2014.)

Lisäksi kehittämisprosessin suunnittelutyöstä ja opiskelijahuoltolain toimeenpanoprosessista sekä käytäntöön viemisestä yhdessä henkilöstön kanssa on vastannut kaksi Hyria koulutuksen työntekijää. Toinen heistä on toiminut kokoaikaisena asiantuntijana ja toinen henkilö (opinto-ohjaaja) osa-aikaisena työntekijänä prosessissa. He aloittivat opiskelijahuoltolain toimeenpanoprosessin suunnittelun ja toteutuksen syksyllä 2013. Kehittämisessä on pyritty ottamaan henkilöstö mahdollisimman paljon mukaan työskentelyyn. Punaisena lankana on ollut yhteisöllinen kehittäminen. On järjestetty erilaisia kehittämispäiviä, jossa uudesta opiskelijahuoltolaista on informoitu ja joissa henkilöstö on päässyt mukaan kehittämiseen.

3.2 Opiskelijahuolto ohjaavia lakeja

Seuraavassa kuvaan opiskelijahuolto ohjaavia lakeja.

Opiskelijahuoltolaki määrittää koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukaisen opiskelijahuollon sekä opiskelijahuollon palveluja, jotka ovat kansanterveyslaissa (L 66/1972) tarkoitettu terveydenhuoltolaki (L 1326/2010) ja opiskelijoiden sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi tarvittavista palveluista lastensuojelulaissa (L 417/2007). Terveydenhuoltolaki (L 1326/2010) tuli voimaan 1.5.2011. Terveydenhuoltolaki toi uusia velvoitteita opiskelijahuoltoon. Laissa säädetään kunnan järjestämisvastuuseen kuu-

luvan terveydenhuollon toteuttamisesta ja sen sisällöstä. Sekä tämän lisäksi koulu- ja opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä. Näiltä osin se korvaa aiemman kansanterveyslain. Lisäksi hallitus esittää uutta sosiaalihuoltolaki (HE 164/2014). Lain tavoitteena on vahvistaa peruspalveluja ja vähentää korjaavien toimenpiteiden tarvetta. Laki parantaa asiakkaiden yhdenvertaisuutta ja tiivistää viranomaisten yhteistyötä. Sosiaalihuollon edellytykset yhteistyöhön työ-, asunto- ja opetusviranomaisten, järjestöjen ja yksityisten toimijoiden kanssa paranevat. Lakiin sisältyisi myös nuorisopalvelutakuu. Nuori saisi moniammatillista tukea yhden luukun kautta niin kauan, kun hänellä on tarvetta sosiaalipalveluihin. Takuuseen kuuluu omatyöntekijä, palvelutarpeen arviointi ja kohdennettu sosiaalinen kuntoutus.

Opiskelijahuolto on yksi ehkäisevän lastensuojelun toimintatapa, jota tehdään opiskelijahuollon moniammatillisena yhteistyönä. Lastensuojelulaki velvoittaa kaikkia opiskelijahuollossa toimivia ammattilaisia. Nuorisolaki sisältää monialaista yhteistyötä sekä etsivää nuorisotyötä. Laki velvoittaa opiskelijahuoltoa toimimaan yhteistyössä eri toimialojen viranomaisten kanssa. Kulttuuri- ja asuntonministeri Viitanen on asettanut työryhmän laatimaan ehdotuksen uudeksi nuorisolaiksi. Ehdotus tulee valmistella 31.5.2015 mennessä. Nuorisolain uudistamisella edistetään koko nuorisotyön järjestelmän rakennemuutosta. Tavoitteena on ajantasaistaa nuorisolain sisältöä vastaamaan nuorisotyön ja -toimen tämänhetkisiä ja tulevaisuuden tarpeita. (Nuorisolain uudistaminen käynnistyy 2014.) Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa hänet sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan ja itsenäistymistään sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille (OPH 2012).

3.3 Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (L 1287/2013) astui voimaan 1.8.2014. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki kokoa lainsäädännössä nykyisin hajallaan olevat oppilas- ja opiskelijahuoltoa koskevat säännökset. Laissa on kiinnitetty erityistä huomiota yhteisölliseen opiskeluhuoltoon unohtamatta yksilökohtaista opiskeluhuoltoa. Lain tavoitteena on siirtää toiminnan painopistettä nykyisestä ongelmakeskeisestä toiminnasta ongelmia ennaltaehkäisevään suuntaan. Opiskeluhuoltona oppilaat ja opiskelijat saavat matalan kynnyksen tukea ja psykososiaalisten palvelujen järjestämisen velvollisuus laajenee myös toiselle asteelle. Turvaamalla varhainen tuki oppilaille ja opiskelijoille voidaan välttää myöhempiä raskaampia toimenpiteitä ja siten saada myös yhteiskunnallisia kustannussäästöjä.

Uusi laki velvoittaa toisen asteen koulutuksen järjestäjät ja kunnat entistä tiiviimpään yhteistyöhön lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisessä. Uuden lain käytäntöön soveltamisen tärkeimpänä välineenä ovat kuntatasoiset hyvinvointisuunnitelmat ja oppilaitoskohtaiset opiskeluhuoltosuunnitelmat, niiden toteutumisen seuranta ja jatkuva kehittäminen. Myös oppilai-

toksen suunnitelma voidaan nimetä hyvinvointisuunnitelmaksi ja opiskeluhuollon ryhmät hyvinvointiryhmiksi. (L 1287/2013.)

Tavoitteena lakiuudistuksessa on, että oppilas- ja opiskelijahuoltoa parannetaan huomattavasti. Perusopetuksen lisäksi myös kaikkien lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijat saadaan kuraattori- ja psykologipalveluiden piiriin. Esitykseen on koottu lainsäädännössä nyt hajallaan olevat oppilas- ja opiskelijahuoltoa koskevat säännökset. Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiesitys koskee esi- ja perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta. Uudistus tuo toisen asteen opiskelijoille psykologi- ja kuraattoripalvelut. Psykologin tai kuraattorin keskusteluun on päästävä laissa säädettyssä seitsemän päivän määräajassa. Kiireellisissä tapauksissa keskusteluun on päästävä samana tai seuraavana päivänä. Terveystoimittajan työaika on järjestettävä siten, että vastaanotolle pääsee tarvittaessa myös ilman ajanvarausta. (L 1287/2013.)

Tavoitteena on siirtää painopiste nykyisestä yksilö- ja ongelmakeskeisestä toiminnasta yhteisölliseen ja ennaltaehkäisevään opiskeluhooltoon ja tarjota oppilaille ja opiskelijoille matalan kynnyksen tukea hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi. Opiskeluhooltoon tulee järjestää sekä yhteisöllisenä että yksilöllisenä. Huoltajien, oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta on korostettu.

Lain tavoitteena on lisätä myös opiskeluhoollon suunnitelmallisuutta. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan kirjataan opiskeluhoollon keskeiset tiedot, esimerkiksi arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta sekä käytettävissä olevista opiskeluhoolto- ja avustajapalveluista sekä tuki- ja erityisopetuksesta. Ehdotetussa laissa säädetään nykyistä paremmin tietosuojausta ja korostetaan opiskelijoiden ja huoltajien vaikutusmahdollisuuksia opiskeluhooltoon koskevilla asioilla. (L 1287/2013.)

Seuraavissa luvuissa kuvaan uuden lain mukaisesti ennaltaehkäisevää, yhteisöllistä ja monialaista yhteistyötä.

4 Ennaltaehkäisevä työ

Kaste-ohjelmakaudelle 2012-2015 on valittu kolme strategista kärkeä ohjaamaan lasten, nuorten ja perheiden palvelujen uudistamista. Näitä ovat perhekeskustoiminta, oppilas- ja opiskeluhoollon kokonaisuus ja lastensuojelu. Oppilas- ja opiskeluhoollon kokonaisuuteen kuuluvat koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kehittäminen, opiskeluympäristön ja -yhteisön hyvinvointi, turvallisuus ja terveellisyys sekä toimintakulttuuri, hyväksi havaitut käytännöt ja menetelmät (juurruttaminen), lastensuojelun piirissä olevien lasten tukeminen kouluissa ja oppilai-

toksissa, perhekeskeinen ja monialainen työote ja etsivä nuorisotyö. (Kasvun kumppanit 2014.)

Kaste-ohjelman 2008-2011 lasten, nuorten ja lapsiperheiden uudistaminen päätavoitteeksi asetettiin osallisuuden lisääntyminen, syrjäytymisen väheneminen, hyvinvoinnin edistäminen ja terveyserojen kaventaminen sekä palveluiden, laadun, vaikuttavuuden ja saatavuuden parantaminen. Kaste-ohjelmassa pääpainopiste oli ehkäisevien palveluiden kehittämisessä ja erityisesti Lasten Kasteessa, 13-16-vuotiaiden asiakasryhmien palveluissa on kehitetty intensiivisen tuen palveluita. Näitä ovat Nuorten intensiivipalvelumalli Kasper, intensiivinen tuki nuorten koulupoissaoloihin ja Tukeva, Joustavasta joustavasti toiselle asteelle. (Hastrup 2013, 23 - 31.)

Lasten Kaste -hankkeiden tärkeänä ajatuksena on ollut, että lapsia ja nuoria tuetaan ensisijaisesti heidän luonnollisissa kehitysympäristöissään. Yhteisöllinen tuki ja pitkäaikaiset ihmissuhteet kaikissa näissä kehitysympäristöissä (koti, koulu, vapaa-aika) edistävät hyvinvointia ja terveyttä, ehkäisevät sosiaalisia ja mielenterveydellisiä ongelmia ja syrjäytetyksi tulemistä. Lasten Kaste-ohjelman hankkeissa on haettu työtoimintatapoja, joilla tuetaan lapsia ja vanhempia viemällä asiantuntemus lapsen ja nuoren arkeen, siellä missä he ovat, kotiin, kouluun ja päivähoittoon. Kaste-ohjelmassa on vahvistettu peruspalveluiden ehkäisevää roolia ja varhaisen tuen osaamista. (Hastrup 2013, 23.)

Varhaista puuttumista ja tukea korostetaan Suomessa ja kansainvälisesti. Ongelmien ei tulisi antaa kasautua, ahdinkoon ei saisi jättää eikä kalliiseen korvaavaan työhön tulisi ajautua varhaisten mahdollisuuksien laiminlyömisestä vuoksi. Toisaalta varhaisesta puuttumisesta käydään myös kriittistä keskustelua. Perätään sen oikeutusta. Kysytään, vaihtuuko kaikille yhteisten palvelujen turvaamisen valikoivaksi puuttumiseksi. (Varhaisen puuttumisen vastuuhenkilöverkosto 2004.)

Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan sitä, että ongelmat havaitaan ja niihin pyritään löytämään ratkaisuja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen on aina prosessi. Se ei ole näppärä keino tai lääke ratkaista ongelmia sormia napsauttamalla. Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan erilaisia keinoja ja tapoja, joilla tartutaan oppilaan käyttäytymiseen, oppimisen pulmiin tai hänen hyvinvointiaan uhkaaviin tekijöihin. Varhaisen puuttumisen prosessi alkaa pienistä havainnoista, jotka johtavat erilaisiin oppilasta auttaviin, tukeviin ja kehitettäviin toimenpiteisiin. (Huhtanen 2007, 28.)

Varhainen puuttuminen on itsessään ennaltaehkäisevää ja kuntouttavaa toimintaa. Pyrkimyksenä on oppilaan hyvinvoinnin turvaaminen koko opiskeluaajan aikana. Vaikka varhaisen puuttumisen käynnistäjänä toimii usein poikkeava tila tai ongelma, asiaa ei kuitenkaan tulisi miel-

tää ongelma- tai oirelähtöiseksi toimintaprosessiksi. Prosessin tavoitteena on löytää erilaisia ratkaisuja tai tavoitteita, joita kohti kuljetaan. (Huhtanen 2007, 28.)

Varpu-verkosto edistää varhaisen puuttumisen toimintaa, jossa puuttuminen ymmärretään ennen kaikkea puuttumisena omaan huoleen. Omien huolten ei anneta kasvaa, vaan niiden huojentamiseksi huolet otetaan kunnioittavasti esiin ja ryhdytään vuoropuheluun ja yhteistyöhön niiden kanssa, joita asia koskee. Olennaista on avun ja tuen pyytäminen omaan toimintaan ja oman toiminnan muuntelu. Varhainen puuttuminen on varhaista vastuunottamista omasta toiminnasta toisten tukemiseksi. Varhainen avoin yhteistyö tarkoittaa, että palvelun ja tuen tarvitsijat sekä palvelujen tarjoajat toimivat varhain suhteessa a) omien toimintamahdollisuuksien vähenemiseen, b) pulmien kasautumiseen, c) kriiseissä aukeaviin mahdollisuuksiin ja lasten ja nuorten kohdalla myös d) ikään. Toiminnan ytimenä on ihmisten aito osallisuus, läheisverkostojen tuen hyödyntäminen sekä joustava, rajoja ylittävä yhteistyö. (Varhaisen puuttumisen vastuuhenkilöverkosto 2004.)

Hyriassa varhaisen tuen malli on ollut käytössä jo useamman vuoden. Sen avulla on pyritty ehkäisemään opiskelijoiden poissaoloja koulutuksesta jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Muita ohjeistuksia ja ennaltaehkäiseviä prosessimalleja ovat opiskeluhuoltosuunnitelma, opinto-ohjauksen opetus- ja toteutussuunnitelma, erityisopetuksen käsikirja sekä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta. (Opiskeluhuoltosuunnitelma, 2014.)

5 Yhteisöllinen työ

Osallisuuden, yhteisöllisyyden ja solidaarisuuden pohtiminen on aina ajankohtaista, mutta varsinkin yhteiskunnallisen taantuman ja korkean työttömyyden aikana sen pohtiminen on erityisen tärkeää. Julkisessa keskustelussa hyvinvointi ja erilaiset tavat edistää ihmisten hyvinvointia ovat olleet paljon esillä. Näitä keskusteluita on kuvattu erilaisilla ”huolen vyöhykkeillä”, lapsiperheiden taloudellinen tilanne, nuorten työttömyys ja ammatillisen koulutuksen keskeyttäminen. (Lundholm & Herranen 2011, 4.)

Yhteisö ja yhteisöllisyys keskusteluttavatkin kovasti näinä aikoina. Lisääntyvä yhteisöllisyyden kaipuu näyttää paradoksaalisesti kumpuavan yksilöllistymiskehityksestä. Yksilöllisyys ja yhteisöllisyys eivät ole kuitenkaan toisiaan poissulkevia asioita, eivätkä edes samalla ulottuvuudella, koska molemmat näyttävät lisääntyvän yhtä aikaa niin työelämässä kuin sen ulkopuolellakin. (Heikkilä, Hyyppä & Puutio 2009, 75.)

Ehkäisevä työ nojaa olettamukseen yhteisen hyvinvoinnin saavuttamisesta ja pysyväksi tekemisestä. Yhteisöllisyys nähdään tärkeänä osana hyvinvointia ja tunnetta yhteisöstä, joka voi

hyvin. Yhteisöllisyyteen vaikuttaa ympäristö ja kulttuuri, jossa elämme. Yhtenäiset ajatukset ja kokemukset luovat yhteisöllisyyttä ja me-henkeä. Yhteisöllisyys on osa yhteisön sosiaalista pääomaa. Sosiaalinen pääoma kumpuaa yhteisön tuomasta hyvänolon tunteesta. (Hyypä 2005, 19-21.) Anttonen (2006) määrittelee sosiaalisen vahvistamisen käsitteen yksilön ja yhteisön kasvun tukemiseksi. Sosiaalisessa vahvistamisessa yksilö-yhteisötaso kulkevat käsi kädessä; hyvinvoiva yksilö jaksaa olla myös aktiivinen erilaisten yhteisöjen jäsen ja erilaiset yhteisöt lisäävät yksilön hyvinvointia. (Lundbolm & Herranen 2011, 6.)

Kehittävässä työntutkimuksessa kehittämisen kohteena on aina jonkin organisaation tai sen osan, tiimin tai yksikön työmalli. Työmallin uudistamisen tavoitteena on, että se vastaisi paremmin ympäristön haasteisiin ja sisäisiin kehittämisen tarpeisiin. (Kärkkäinen 2005, 63.) Engeströmin (1995, 29) mukaan tiimi- ja verkostopohjainen organisaatio nostaa yhteisöllisyyden tietoisesti kehitettäväksi periaatteeksi. Yhteisöllisyys tarkoittaa hierarkkisten valvontarakenteiden korvaamista autonomisilla työryhmillä, avoimuutta tiedonkulussa, koko toimintaa koskevan yleiskuvan ja monipuolisen ammattitaidon lupaamista kaikille työntekijöille, vastuun antamista jokaiselle työntekijälle toiminnan kokonaisuudesta, keskinäistä auttamista ja tukemista ryhmien sisällä ja välillä. Ratkaisevia tunnusmerkkejä tiimi- ja verkostopohjaisessa mallissa ovat yhteistyö ja avunanto yli rajojen sekä sitä kautta saavutettava innovatiivisuus ja aktiivinen oppiminen. (Engeström 1995, 29.)

Uudessa oppilas- ja opiskeluhoitolaissa (OHL 45) yhteisöllisellä opiskeluhoitolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllistä opiskeluhoitoa toteuttavat kaikki opiskeluhoitotoimijat. Kaikkien oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhoitopalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista. (Mahkonen 2014, 67.)

Yhteisöllinen opiskeluympäristö rakentuu näin ollen kaikkien oppilaitoksessa opiskelevien ja työskentelevien henkilöiden yhteisestä panostuksesta. Yhteisöllisyyttä korostava oppilaitos on ilmapiiriltään osapuolia huomioiva, keskusteleva ja vuorovaikutteinen. Salliva ilmapiiri tukee hyvinvointia ja tämän myötä sitoutumista opintoihin. Läpi opintojen tehty ryhmäyttäminen, teemapäivät ja yhteiset tapahtumat tarjoavat erilaisia oppimiskokemuksia ja tukevat ryhmässä työskentelyn taitoja. Myös säännöllinen palautteen kerääminen ja käsittely tukevat opiskelijan osallisuutta opinnoissa ja oppilaitostyöskentelyn kehittämisessä. (Opiskeluhoitosuunnitelmaluonnos 2014.)

Kaste-ohjelman (2008-2012) mukaan yhteisöllisen oppilas- ja opiskelijahuoltotyön ensisijainen tavoite on edistää oppilaiden hyvinvointia, terveyttä, turvallisuutta, sosiaalista vastuullisuutta sekä vuorovaikutusta. Koulu- ja opiskeluympäristö tarjoaa loistavan tilaisuuden yhteisölliselle hyvinvoinnin tukemiselle. Käytännössä tämä tarkoittaa niin terveyteen kuin hyvinvointiin liittyvien näkökohtien huomioimista opetuksessa ja muussa koulun toiminnassa. Toimenpiteet ja menetelmät voivat olla hyvin monenlaisia ja kohdistua mm. kiusaamisen ehkäisyyn, hyvän ryhmähengen edistämiseen, vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. (Hietanen-Peltola 2013, 120.)

Ellonen (2008) pohtii sosiaalista pääomaa nuorten kasvuyhteisössä. Hän toteaa, että koulun ilmapiiressä yhteisöllisen tuen ja kontrollin tuen tulisi jakautua tasaisesti oppilaille. Tämä liittyy oikeudenmukaisuuden kokemukseen, jonka puute on puolestaan selvä uhka hyvinvoinnille. Ellosen mukaan tasa-arvoinen sosiaalisesti tukeva kouluyhteisö vaatii tiiviitä yhteisöllisiä ryhmiä, joissa oppilaat tuntevat toisensa ja opettajat oppilaansa. Kouluihin kaivataan lisää yhteisöllisyyttä.

6 Monialainen yhteistyö

Oppilas- ja opiskeluhuoltolaissa viitataan toistuvasti monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön käsitteellä halutaan laajentaa toiminta eri sektoreiden ja eri toimialojen yhteistyöksi eikä rajata sitä yhteistyöksi eri ammattiryhmien välillä ja saman sektorin sisällä. Lain tarkoituksena on vahvistaa opiskeluhuollon toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä. (Mahkonen 2014, 312.)

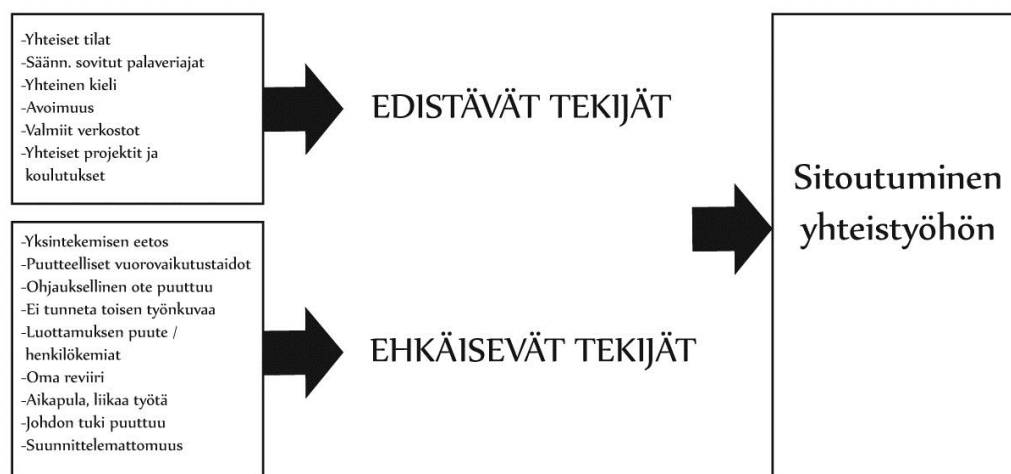
Koulutuksen järjestäjäkohtaisen opiskelijahuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arviosta vastaa monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä. Oppilaitoksen opiskeluhuollon suunnittelusta, toteuttamisesta, ja arvioinnista vastaa monialainen oppilaitoskohtainen opiskelijahuolto. Yksittäisen opiskelijan tai tietyn opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskelijahuollon palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat käsitellään monialaisessa asiantuntijaryhmässä. (Mahkonen 2014, 312.)

Moniammatillisen yhteistyön käsitteelle ei ole olemassa pysyvää määritelmää. Eri yhteyksissä on käytetty jaettua asiantuntijuutta, moniasiantuntijuutta sekä moniammatillisia tiimejä ja verkostoja. Moniammatillisuudella tarkoitetaan usein eri ammattiryhmiin kuuluvien asiantuntijoiden yhteistyötä ja yhdessä työskentelyä eri verkostoissa. Näkökulmana on tällöin ”moninäkökulmaisuuden” kehittyminen, jolloin valta, tieto ja osaaminen jaetaan. Tavoitteena on dialogisuuden synnyttäminen ja ylläpitäminen sekä tunteiden jakaminen. (Koskela 2013, 28 - 30.)

Paynen (1982, 4) mukaan:” Ryhmä tai tiimi on enemmän kuin osiensa summa. Jos ihmiset saadaan tekemään yhteistyötä, he luovat enemmän kuin samat ihmiset yksinään työskennellessään pystyvät luomaan.” (Koskela 2013, 28 - 30.) Kuten Payne (1982, 4) toteaa, nyky-yhteiskunnassa asiantuntijatyö erikoistuu aina vain pidemmälle. Osaaminen tarkoittaa sitä, että hallitaan hyvin pieneltä alueelta kaikki mahdollinen ja oman osaamisalueen ulkopuolelta ei tiedetä mitään. Samaan aikaan yhteiskunnan ongelmat monimutkaistuvat. Yksin työskenteleäkin tarvitaan, mutta on yhä enemmän ongelmia, joiden ratkaisemisessa eri asiantuntijoilta edellytetään heidän oman tieteenalansa lisäksi ajattelu- ja toimintatapojen muutosta holistiseen suuntaan. Moniammatillisuus ei tarkoita ammatti-identiteetin tai perustehtävän hämärtymistä ja sulattamista yksimielisyyteen, vaan monialaisessa työssä käsiteltävät ongelmatyösymykset näyttävät jokaiselle hänen oman perustehtävänsä näkökulmasta. (Koskela 2013, 28 - 30.)

Engeström (2004; 2008) kuvaa uusissa teksteissään asiantuntijoiden uuden sukupolven kehitystä seitsemällä teesillä. Jäsentelyn mukaan uuden sukupolven asiantuntija on kaiken aikaa oppiva, muuntuva sekä valmis työskentelemään yli organisaatorajojen. Työskentely saattaa tapahtua löysästi muuttuvissa solmuissa (knots). Solmut eivät ole pysyviä, vaan hetkellisiä ja muodostuvat aina asiakkaan ja työn vaatimuksista. Ne ovat rinnastettavissa tiimeihin, mutta rakenteeltaan vaihtuvampia, väljempää ja lyhytaikaisempia. (Isoherranen 2012, 64 - 65.)

Seikkula ja Arnkil (2009, 168) tuovat esille dialogisuudesta ja valtaistamisesta asiakastyössä, että on haaste saattaa ammatillinen tieto ja kokemus hyötykäyttöön jaetun yhteisen ymmärryksen ja yhteistoiminnallisten ratkaisujen syntymiseksi asiakkaan parhaaksi. Tämä tarkoittaa uuden opiskelijahuoltolain mukaan myös sitä, että opiskelijoilla on enemmän vaikutusmahdollisuuksia siihen, kuinka heidän asioitaan käsitellään. Yksittäisen opiskelijan tai tietyn opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittämisessä ja opiskeluhoillon palveluiden järjestämisessä tämä tulee esille monialaisen asiantuntijaryhmän ja erityisesti alle 18-vuotiaiden nuorten ja heidän huoltajiensa kohdalla niin, että heitä kuullaan jo siinä vaiheessa, kun asiantuntijaryhmää kootaan. (Mahkonen 2014, 312.)

Kuvio 2: Yhteistyöhön sitoutumiseen vaikuttavia tekijöitä. (Eskola 2013, 77.)

Tutkimuksessaan (kuvi 2) on Eskola (2013, 77 - 78) tuonut esille Koskelan (2013) yhteistyöhön sitoutumiseen ja niitä ehkäiseviä tekijöitä, jotka ovat samansuuntaisia kuin Isoherrasen (2004, 139) löytämät: organisatoriset ja rakenteelliset edellytykset yhteistyölle ovat puutteelliset, ei tunneta riittävästi toinen toistensa koulutusta ja osaamista, kommunikointitaidot ovat puutteellisia eikä yhteistä koulutusta ole järjestetty. (Eskola 2013, 80 - 81.)

Eskola nimeää myös Korkalaisen (2009, 19), jonka mukaan aika- ja resurssipula ovat esteenä vanhojen toimintatapojen muuttamiselle. Nykänen (2010, 153) tuo esille samanlaisia ajatuksia. Hänen haastattelemansa henkilöt kertoivat syrjäyttävistä rakenteista, joilla he tarkoittivat seuraavia asioita: koordinoimaton yksintyöskentely (= hyvää tarkoittava puuhastelu), yksintyöskentelyn voimakas tahto, tietokatkokset organisaatioiden kesken sekä alueen palveluiden huono tunnettavuus.

Eskolan mukaan (2013, 78) ehkäisevistä tekijöistä yksintekemisen tapaan, puutteellisiin vuorovaikutustaitoihin ja ohjauksellisen otteen puuttumiseen voidaan vaikuttaa koulutuksella. Lisäksi tulee muistaa, että yleensä mitkään yksittäiset toimenpiteet eivät vaikuta pysyvästi kehittämiseen tai muuhun inhimilliseen toimintaan. Sen sijaan siihen, että ei tunneta toisen työntekijän työnkuvaa tai että työntekijöiden väliset henkilösuhteet ovat huonot, voidaan vaikuttaa käymällä jatkuvaa, avointa dialogia työyhteisössä.

Kykyri (2007, 111) tuo esille, että mahdollisuus jakaa huolenaiheita ja pohtia ongelmia luottamuksellisessa ilmapiirissä on koko työyhteisön voimavara. Lisäksi se, että uskalletaan ylittää oma reviiri tai hyväksytään se, että toinen työntekijä tulee omalle osaamisen alueelle, vaatii työyhteisöltä avoimuutta ja jatkuvaa keskusteluyhteyttä. Työyhteisön johdolla on suuri merki-

tys tähän, ja se voi omilla ratkaisullaan ja tuen ilmaisullaan vaikuttaa aikapulaan ja yhteistyön suunnittelemattomuuteen. Aikaa on usein vähän, mutta sen järjestäminen on tärkeää työntekijöiden jaksamisen kannalta. Opetus- ja ohjaustyön luonne on muuttumassa ja muutos vain opetustunteina mitattavasta työstä tulee tapahtua, sillä koulun kehittäminen on tullut jäädäkseen. (Willman 2000, 115.)

Payne (1982, 29) nostaa fyysisen ympäristön merkityksen ja sen vaikutukset yhteistyö- ja tiimityölle. Ympäristö voi edistää tai huonontaa tiimityötä. Eskolan (2013) tutkimuksen alkukartoituksesta selvisi, että oppilaitoksen opiskelijahuoltohenkilöstö ja haastatellut opettajat kokevat moniammatillisen yhteistyön eri tavoin ja sitoutumisen aste vaihtelee. Siihen on kuitenkin mahdollista vaikuttaa koulutuksella ja rakenteellisilla muutoksilla. Ennen kaikkea on pyrittävä luomaan hyvä ja innostava ilmapiiri, joka johtaa parhaimmillaan avoimeen vuorovaikutukseen. (Eskola 2013, 78.)

7 Tutkimusongelmat -ja tutkimusmenetelmät

Tutkimuksessa Hyria Koulutus Oy:n opiskelijahuoltoryhmien jäsenet arvioivat ennaltaehkäiseviä, yhteisöllisiä ja monialaisen yhteistyön toimintamalleja ja -menetelmiä, joita heillä on käytössään ammatillisessa oppilaitoksessa ja miten niitä voidaan kehittää. Tutkimus on laadullinen arviointitutkimus.

Tutkimuskysymys on:

Miten työntekijät arvioivat nykyisten ennaltaehkäisevien, yhteisöllisten ja monialaisen yhteistyön toimintamallien toimivuutta ja miten niitä voidaan kehittää?

Tässä tutkimuksessa käytin teemahaastattelumenetelmää. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä siksi, että haastattelun aspekti, haastattelun teema-alueet, on kaikille samat. Teemahaastattelusta puuttuu strukturoidulle lomakehaastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys, joten teemahaastattelu eroaa muista tutkimushaastattelun lajeista. Teemahaastattelulle ominaiset vaiheet ovat: haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen ensimmäisessä vaiheessa, tutkija on selvittänyt tutkittavan ilmiön tärkeitä osia, rakenteita, prosesseja ja kokonaisuutta toisessa vaiheessa, analyysinsä perusteella hän kehittää kolmannessa vaiheessa haastattelurungon ja neljännessä vaiheessa haastattelu suunnataan tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47.)

Toteutin teemahaastattelut ryhmäkeskusteluna. Ryhmäkeskustelu on laadullinen tiedonkeruumenetelmä. Siitä käytetään nimityksiä group interview, focus group interview ja group discussion. Ryhmäkeskustelussa vetäjä pyrkii saamaan tietoisesti osallistujien välille vuorovai-

kutusta. Ryhmäkeskustelussa osallistujien välinen vuorovaikutus herättää usein kriittisiä kommentteja. Muiden läsnäolon ja kommenttien sanotaan vaikuttavan siihen, mitä ja miten ryhmässä keskustellaan. Konstruktionistisesta näkökulmasta tarkasteltuna tiedontuotanto tapahtuu kuitenkin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ryhmäkeskustelussa vetäjä pyrkii saamaan osallistujien välille keskustelua erilaisia vuorovaikutuksen hallintakeinoja käyttäen tekemällä joitakin lisäkysymyksiä, eleillä ja ilmeillä eli vaikuttamaan siihen millaiseksi keskustelu kehkeytyy. Ryhmänvetäjä ottaa alussa hallinnollisen johtajan roolin, jolloin hän käynnistää tilanteen ja tuo esiin keskustelun säännöt ja tavat sekä rohkaisee keskusteluun. Sisällöllisen teeman käsittelyn suhteen johtajuus siirtyy osallistujille ja vetäjä pyrkii ohjaamaan keskustelua erilaisten verbaalisten tai non-verbaalisten käytäntöjen avulla. (Valtonen 2011, 89 - 93.)

Ryhmäkeskustelujen ideaali on saada kaikki osallistujat mukaan keskusteluun. Tämä ei kuitenkaan aina onnistu, koska joskus puheliaimmat voivat johtaa keskustelua ja myös vaikenija voi dominoida ryhmää olemalla hiljaa. Hiljaa oleminen ei ole neutraali vaihtoehto. Hiljaisuuden ja erilaisten hiljaisuuksien hallitseminen onkin yksi ryhmänvetäjän tehtävistä. (Valtonen 2011,93.)

Hyria koulutuksen opiskeluhuollon kehittämisessä tutkiva kehittäminen on keskeinen tapa toimia. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja teemahaastattelu menetelmänä. Laadullinen tutkimusote antaa tutkimukseen osallistujille mahdollisuuden äänensä esiintuomiseen. Suhde teoriaan on teorialähtöinen. Tutkimuksessa lähdetään liikkeelle teoriasta ja palataan siihen empirian jälkeen. (Puusa 2011, 81 - 82.)

7.1 Tutkimusaineisto

Aineisto kerättiin Hyria Koulutus Oy:n opiskeluhuoltoryhmien jäseniltä ryhmäkeskusteluna. Keskusteluun osallistui yhteensä 22 henkilöä, jotka oli jaettu 4-5 hengen ryhmiin.

Ryhmäkeskustelut tallennettiin videolle, ja videoijia oli varmuudeksi mukana kaksi. Ryhmäkeskustelu tuottaa niin paljon aineistoa, että sitä ei ole mahdollista koota vain muistiinpanoiksi. Tutkimuksessa tutkin ryhmäkeskustelun ja videoinnin keinoin Hyrian opiskelijahuoltoryhmän (OHR) jäsenten kokemuksia opiskeluhuollon toimivuudesta ja kehittämisestä. Minulle tarjoutui mahdollisuus toteuttaa keskustelut Hyrian järjestämässä uuteen opiskelijahuoltolakiin liittyvässä kehittämisiltapäivässä 19.3.2014, joka oli suunnattu kaikille opiskelijahuoltoryhmien jäsenille. Paikkana oli Hyvinkää, Kauppalankadun yksikkö. Keskustelut toteutin kuuraattorin työhuoneessa, joka oli sopivan kokoinen 4-5 hengen ryhmien keskustelua varten. Teemakysymykset mietin viikkoa aiemmin teoriaan pohjaten. Päivään osallistuville olin etukäteen laittanut kehittämispäivään liittyvässä kutsussa infoa omasta osuudestani eli tutkimuksesta. Siinä samalla kysyin lupaa videokuvaukseen.

Haastattelun videointiin sain apua audiovisuaalisen alan kahdelta opiskelijalta, jotka olin tavannut ennen varsinaista kuvauspäivää ja jossa olin samalla kertonut heille myös, että osa keskusteluun osallistuvista eivät haluaisi tulla videokuvatuiksi. Nämä henkilöt saivat istua selkä videokameraan päin.

Minulla oli oma kuraattorin huone käytössä, jonne ryhmät tulivat keskustelemaan aiheistani noin 20-25 minuutiksi. Koska aikaa oli käytössä vähän, päätin toteuttaa tutkimukseni ryhmäkeskusteluna haastattelun sijaan. Aluksi kerroin jokaiselle ryhmälle, mitä olen tekemässä ja miksi, sekä pyysin jokaiselta vielä nimikirjoituksen tutkimukseen osallistumisesta. Kannustin keskustelun alussa jäseniä jokaisessa ryhmässä erikseen avoimeen keskusteluun aiheista, joiden kysymykset olin nostanut seinälle näkyvälle paikalle. (Liite 1.) Monille ryhmän muut jäsenet olivat tuttuja keskenään, osalle vieraita. Myös itselleni osa oli vieraita. Keskusteluun osallistui myös johtotasoa, koulutuspalvelupäällikköjä ja opetuspalvelujohtaja. Ilmiö, jota tutkin, oli heille jo jollain tavalla tuttu ennestään, koska uuteen opiskeluhoitoon liittyviä muutoksia ja aihetta oli käsitelty jo aiemmin Hyriassa opiskeluhoitoryhmien kokouksessa.

Kolmessa ryhmässä neljästä keskustelu oli oikein hyvää ja avointa. Oli ilo huomata, että vaikka esimiestasoa olikin jokaisessa ryhmässä, avointa keskustelua syntyi paljon. Kahdessa ryhmässä aika loppui kesken, sillä keskustelua syntyi paljon ja vetäjänä en huolehtinut riittävästi ajankäytöstä. Aineistoa kaikkiin teemoihin sain kuitenkin niin, että tutkimuksen luotavuuden takia ei tule ongelmaa. Joissakin ryhmien ”hiljaisissa” kohdissa olisin voinut esittää enemmän lisäkysymyksiä. Pysin kuitenkin jokaisen ryhmän kohdalla pitämään huolta teemosta ja niiden käsittelystä, koska välillä puhe oli niin runsasta, että eteenpäin meno hidastui. Jokaisen ryhmän jälkeen kiitin osanottajia keskustelusta.

7.2 Tutkimusaineiston analysointi

Laadullisen aineiston analyysi on teorialähtöinen eli deduktiivinen sisällönanalyysi. Teorialähtöisessä analyysissä päättelyn logiikka yhdistetään usein deduktiiviseen päättelyyn. Tutkimuksen teoreettisessa osassa on hahmotettu valmiiksi kategoriat, joihin aineisto suhteutetaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 98.) Tieto kerättiin teemahaastatteluilla käsitteiden avulla ja käsiteltiin sisällönanalyysi menetelmänä. Hyrian ammatillisen oppilaitoksen opiskelijat videoivat ja tallensivat muistitikulle koko aineiston. Aineistoa kuuntelin useaan otteeseen. Kirjoitin audiota eli litteroin aineiston tekstiksi tietokonetta apuna käyttäen teema kerrallaan.

Teemoja tutkimuksessa on kolme: ennaltaehkäisevä työ, yhteisöllinen työ ja monialainen yhteistyö. Tutkimuksessa poimin aineistosta samankaltaisuuksia, asioita, jotka vastasivat ennaltaehkäisevään työhön, yhteisölliseen työhön ja monialaiseen yhteistyöhön; millainen tilanne

on nyt ja mitä kehitettävää on. Aineistosta nousi muistakin teemoista saman teeman alle liittyvää materiaalia. Poimin ja kirjoitin kaikki samaa asiaa tarkoittavat vastaukset saman teeman alle. Joidenkin teemojen alle tuli enemmän materiaalia kuin toisten. Näin etenin tutkimuksessa teemojen kautta etsien samaa tarkoittavia asioita. Värikoodasin ja alleviivasin aineistosta vastauksia, joita tulen käyttämään tutkimustuloksissani. Haastateltavat numeroin ryhmien ja istumajärjestyksen mukaisesti. Käytin haastateltavistani numerokoodia 1/1 ryhmiin ja haastateltavien mukaan. Aineiston analyysissä huomioin koko ajan tutkimustehtäväni. Lopuksi jaoin aineistosta nostettavat ja kirjoitettavat asiat tutkimuskysymyksiini: miten toimintamallit toimivat nykyisin ja mitä kehitettävää niissä on?

7.3 Aiempia tutkimuksia

Minna Rydberg (2006) on tarkastellut pro gradu -tutkimuksessaan opiskelijahuoltoryhmien toimintaa toisella asteella eli ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa. Tarkastelun kohteena on, millaisia nuoren opiskeluun liittyviä ongelmia luokanvalvojina toimivat opettajat kohtaavat ja kuinka usein. Tutkimuksessa selvitetään, miten opettajat ovat kokeneet opiskelijahuoltoryhmien tarjoaman tuen riittävyyden. Siinä selvitetään myös, millaisena opettajat näkevät opiskelijahuoltoryhmän ja oman roolin opiskelijan opiskelujen tukijana. Koulukuraattori- ja opiskelijahuollon kautta tutkimus liittyy koulussa tapahtuvaan sosiaalityöhön. Opiskelijahuollossa koulukuraattori edustaa sosiaalisen toiminnan ja sen tukemisen asiantuntemusta, ja opiskelijahuoltoryhmässä kuraattorin rooli on keskeinen.

Rydbergin (2006) tutkimukseen osallistui 50 opettajaa neljästä ammatillisesta oppilaitoksesta ja kahdesta lukiosta. Tutkimuksen aineisto koostuu kyselylomakeaineistosta. Tiedonhankintamenetelminä käytetään sekä kvantitatiivisia (kyselylomakkeen strukturoidut kysymykset), että kvalitatiivisia (kyselylomakkeen avokysymykset) menetelmiä. Tutkimuksessa tarkastellaan oppilaitoksen ja opiskelijahuollon toimintaa systeemiteoreettisesta näkökulmasta, joka tarjoaa eri osapuolet ja toimijat huomioivan välineen oppilaitoksen toiminnan jäsentämiseksi. Systeminen lähestymistapa puoltaa paikkaansa psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin lisäämiseen tähtäävässä työssä erityisesti silloin, kun toimintaympäristönä on monitahoinen organisaatio, kuten koulu. Tutkimustulosten mukaan opettajat kohtaavat työssään monia ja erityyppisiä opiskelijoiden ongelmia. Lukion ja ammatillisten oppilaitosten opettajia työllistävät eniten opiskelijoiden luvattomat poissaolot sekä opintojen keskeyttäminen tai lopettaminen. Opiskelijoiden taloudelliset ongelmat tai väkivaltatilanteet työllistävät opettajia vähiten.

Ammatillisten oppilaitosten opettajat kohtaavat kaiken kaikkiaan enemmän opiskelijoiden pulmia kuin heidän kollegansa lukioissa. Opettajat ovat melko tyytyväisiä opiskelijahuoltoryhmiltä saamaansa tukeen, mutta puutteitakin ilmenee. Tuen riittämättömyyden syiksi ilmenee muun muassa opiskelijahuoltoryhmän toiminnasta saatava tiedon puute, kiire ja vuoro-

vaikutuksen heikkous. Opettajat kokevat oman roolinsa tärkeäksi opiskelijoiden opintojen tukemisessa. Moni heistä korostaa olevansa ensimmäinen aikuinen, jolle opiskelija huolensa kertoo. Opettajat kokevat opiskelijahuoltoryhmän roolin tärkeäksi, etenkin nuoren opiskelijan keskeyttämisen tai lopettamisen kohdatessa. Nuorten ongelmien muuttuminen ja vaikeutuminen asettavat haasteita opettajille ja opiskelijahuoltoryhmän jäsenille. Tulosten mukaan opiskelijahuoltoryhmien tulee panostaa työnsä tunnetuksi tekemiseen oppilaitoksissa. Systemiteoriaan pohjautuvan näkemyksen mukaan koulun opetus- ja kasvatustyötä tuetaan parantamalla koulusysteemin ja sen osien vuorovaikutusta. (Rydberg 2006.)

8 Laadullisen analyysin tutkimustulokset

Seuraavassa esitän aineiston tutkimustuloksia ennaltaehkäisevän työn, yhteisöllisen työn ja monialaisen yhteistyön teemojen kautta kysymyksillä: miten toimintamallit toimivat nykyään ja miten niitä voidaan kehittää?

8.1 Ennaltaehkäisevät toimintamallit ja niiden kehittäminen

Haastateltavat kuvasivat, että ennaltaehkäisevä työ toimii oppilaitoksissa nykyään asiallisesti ja kohtalaisesti, mutta sitä voisi tehdä entistä enemmän. Opiskelijahuoltoryhmä tekee sitä paljon, mutta toiveena olisi, että opiskelijahuoltoryhmien jäsenet näkyisivät opiskelijoille entistä enemmän. Hyrian perustamisen jälkeen uusien opiskelijaryhmien ryhmäytymiset ovat tehostuneet. Niiden avulla opiskelijat tulevat tutuiksi toisilleen, ryhmänohjaajalleen ja opiskelijahuoltoryhmän jäsenille. Ryhmänohjaajien tehtävät ja vastuu opiskelijoiden tilanteen ja hyvinvoinnin seuraamisesta nousi vastauksissa tärkeäksi. Osa ryhmänohjaajista seuraa tosi hyvin opiskelijoidensa tilannetta, mutta ryhmänohjaajat ovat vastaajien mielestä hyvin eritasoisia. Eräs haastateltava kuvasi opiskelijoiden tilanteesta aiheutuvaa huolta näin:

”Opiskelijoiden poissaolot toimivat usein ensimmäisenä indikaattorina, että jokin on pielessä” (H 1/1)

Hyriassa on käytössä varhaisen tuen malli. Se sisältää mm. opiskelijoiden poissaoloihin puuttumisen, joka on yksi ryhmänohjaajan tehtävistä. Opiskelijan tuen ketju alkaa jo siinä vaiheessa, kun opiskelija tulee oppilaitokseen sisään: kerätään taustatiedot, tehdään alkukartoitus, ja tärkeää on yhteistyö perusopetuksen kanssa. Ryhmänohjaaja pitää jokaiselle opiskelijalle alkukartoitushaastattelun, jonka tavoitteena on tutustua opiskelijaan ja ohjata opiskelijaa ja varhaisessa vaiheessa hakemaan apua. Terveystoimijat keräävät tietoa terveystietokortilla. Terveystoimijat toivovat, että opiskelija ohjataan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tuen piiriin heille. Tämän lisäksi erityisopettaja, kuraattori ja opinto-ohjaaja ”seulovat”

opiskelijoita, joilla on ongelmia. Varhaista tukea ja ennaltaehkäisyä kuvaa eräs haastateltava kommentissaan:

”Ennaltaehkäisevä työ on sitä, että reagoidaan ennen kuin edes tarviikaan reagoida” (H 2/3)

Haastateltavien mielestä ennaltaehkäisevää työtä on se, että opiskelijahuoltoryhmän (OHR) jäsenet tulisivat tutuiksi opiskelijoille jo ennen varsinaisia ongelmia. Opiskelijoiden toiveena on, että OHR:n väki olisi enemmän näkyvissä siellä kentällä, missä opiskelijatkin ovat. Terveystenhoitaja ja kuraattori kiertävät Hyvinkäällä kaikki aloittavat ryhmät, ja Riihimäessä ainakin opinto-ohjaaja kiertää aloittavat ryhmät. Opiskelijoiden toivetta kuvaa seuraavan haastateltavan vastaus:

”Opiskelijat todella toivovat sitä, että oltaisiin kentällä, kierrettäisiin siellä luokissa, ettei vaan istuttaisi siellä ovien takana, kuraattorit, terveydenhoitajat, opinto-ohjaajat.., oltaisiin tavattavissa ja näkyvissä siellä missä opiskelijatkin ovat” (H 1/2)

Haastateltavien mielestä ennaltaehkäisevää työtä voisi tehdä entistä enemmän. Jatkuva opiskelijoiden seuranta olisi tarpeen. Kehitettävänä seikkana olisivat entistä enemmän opiskelijoiden kanssa yhdessä tehtävät toimintamallit. OHR:n jäsenten näkyvyys ja tavattavuus on jatkuvan kehittämisen paikka. Luokissa ryhmien parissa tehtävä työ on keskeistä. Tärkeätä olisi, että opiskelijat tulisivat toistensa kanssa tutuiksi jo alkuvaiheessa, tuntisivat olonsa hyväksi ja turvalliseksi. Ohjauksen näkökulmasta suurena haasteena ja kehittämisen paikkana nousi, että OHR:n jäsenet tulevat opiskelijoille tutuiksi ongelmien kautta ja he eivät välttämättä törmää tavalliseen opiskelijaan ollenkaan. Tätä vahvistaa erään haastateltavan kommentti:

”Siitä on paljon keskusteltu, että OHR:n jäsenet tulevat opiskelijoille tutuksi ongelmien kautta, eivätkä he törmää tavalliseen opiskelijaan ikään kuin ollenkaan” (H 2/4)

Haastateltavien mielestä opiskelijat toivoisivat lisää opinto-ohjaajan tunteja ja sitä, että he olisivat enemmän näkyvissä. Opiskelijoiden toiveena on tullut myös esiin, että oppilaitoksesta löytyisi joku henkilö, joka kysyisi kerran vuodessa, mitä opiskelijalle kuuluu. Kehittämisen paikkana olisivat lisäksi opinto-ohjaajien ja kuraattorien työtilat mahdollisimman lähellä opiskelijoita. Opiskelijan omaa vastuuta aktiivisena palvelujen käyttäjänä ja tuen hakijana kysyi eräs haastateltava:

”Onko esimerkkejä, että opiskelija osaisi jo ennalta ennen opintojen alkua lähestyä opinto-ohjaajaa, kuraattoria, terveydenhoitajaa” (H 2/3)

8.2 Yhteisölliset toimintamallit ja niiden kehittäminen

Yhteisöllisyys ja yhteisöllinen työ koettiin vastaajien keskuudessa vähäiseksi, mutta jonkin verran sitä on. Yhteisöllisyys nähtiin hengeksi, joka syntyy yhdessä tekemällä ja pienillä tempauksilla saadaan hengen nostatusta aikaan. Yksiköissä on ollut monenlaisia tapahtumia ja tempauksia, jotka koettiin yhteisöllisyyttä lisääviksi asioiksi. On ollut opo-kahvilaa, talvi-riehaa, Vappuriehaa, liikuntakerhoa ja henkilökunnan omia pikkujouluja.

Selkeänä yhteisöllisyyden lisääjänä koettiin oppilaskuntatoiminta ja sen virkistyminen Hyrian perustamisen jälkeen. Opiskelijat ovat osallisina oppilaskunnissa ja näiden avulla pystyvät vaikuttamaan paremmin myös toiminnan kehittämiseen. Vastaajien mielestä oppilaskunnan tilalla ja sen sijainnilla on suuri rooli oppilaiden viihtymisessä oppilaitoksessa ja oppilaskunnan toiminnassa. Myös yksiköiden koolla on merkitystä oppilaskuntien toimintaan. Pienemässä yksikössä oppilaskunta toimii joskus paremmin ja on aktiivinen tapahtumien järjestämisessä. Usein kuitenkin tarvitaan innostuneita aikuisia, jotta toiminta käynnistyy, jota eräs haastateltava kuvaa näin:

”Kun on nuoria ihmisiä kyseessä, ne vaativat vetäjää, jotta toiminta saadaan pyörimään” (H 2/4)

Vastaajien mukaan yhteisöllisyyttä on lisättävä taloissa. Yhteisöllisyys on henki, se on hyvä luokka, hyvä ryhmä ja hyvä ilmapiiri. Erilaisilla tapahtumilla voidaan lisätä yhteisöllistä henkeä. Toivottiin lisää kaikkien opiskelijoiden saamista mukaan yhteisölliseen toimintaan, jotta ollaan tasavertaisia. Kaikkia opiskelijoita koskevaa toimintaa on vähän, ja tarvitaan osallisuutta kaikille opiskelijoille ja erilaisia foorumeita toiminnan kehittämiseen, joita haastateltavat tuovat esille seuraavissa lauseissa näin:

”Jonkinlaiset rakenteet on mahdollistettava koko Hyrian tasolla” (H 3/4)

”Jatkossa yksikkökohtaisen OHR:n tulisi keskittyä ennaltaehkäisevään ja yhteisölliseen puoleen. Yhteisöllisyys ei kaikin puolin toimi ja sitä on saatava lisää” (H 1/1)

Oppilaskuntatoiminnan lisäämisen nähtiin olevan yksi keskeisistä toiminnan kehittämisen paikoista, jotta opiskelijat voivat olla yhteisöllisessä toiminnassa aktiivisesti osallisina. Nyt oppilaskuntatoiminnassa nähtiin olevan yksikkökohtaisia eroja. Opiskelijoiden roolin odotettiin

kuitenkin lisääntyvän oppilaskuntajaoksien ansiosta. Osastoilla tehtävässä työssä ja erilaisten toiminnallisten projektien käynnistämisen avulla yhteisöllisyyttä voidaan vastaajien mielestä lisätä näin:

”Opiskelijat voisivat olla mukana erilaisissa projekteissa, myös huoltajat mukaan. (H 2/1)

Monenlaisia haasteita nähtiin yhteisöllisen työn kehittämisessä. Sen suunnittelu vie paljon aikaa ja erityisesti haasteena todettiin kaikkien työntekijöiden yhteisen ajan löytämisen suunnittelutyöhön. Erilaisten tapahtumien järjestäminen koettiin vaativaksi ja ryhmäytämisen järjestäminen kaikille opiskelijoille, kun opiskelijoiden opintopolut voivat olla hyvinkin erilaiset. Lisäksi eri organisaatioissa toimiminen koettiin haastavaksi yhteisöllisessä kehittämisessä, jota kuvaa eräs haastateltava seuraavasti:

”Yhteisöllisyys on vaikeata omasta työstä katsottuna, on kaksi organisaatiota, ei yhteistä esimiestä. Miten saadaan tieto kulkemaan esimieheltä toiselle. (H 3/4)

8.3 Monialainen yhteistyö ja sen kehittäminen

Monialaisen yhteistyön todettiin toimivan pääasiassa hyvin. Haastateltavat puhuivat sisäisestä ja ulkoisesta yhteistyöstä ja he kokivat, että kaikki keskeiset henkilöt ovat yhteistyössä mukana. Sisäinen yhteistyö on tullut runsaammaksi ja on pakko olla yhteydessä eri toimijoiden ja työntekijöiden välillä. Erään vastaajan mielestä sisäinen yhteistyö toimii hyvin, jota hän kuvaa näin:

”Nyt kun painopiste siirtyy osastoille, opettajan ja ryhmänohjaajan kanssa tehdään paljon yhteistyötä..minusta se on hyvä, että se kääntyy niin, että opettajat ovat jatkossa tiiviimmin mukana..” (H 2/1)

Osassa yksiköitä opiskelijahuoltoryhmiin osallistuvat opettajat ja ryhmänohjaajat. Osassa yksiköitä toimitaan osastoilla tai tiimeissä, siellä opiskelijahuoltoryhmän rooli on ollut konsultoituva ja se on toiminut enemmän tiedonjakajana. Sisäisestä yhteistyöstä puhuttaessa opiskelijahuoltoryhmän toiminta ja ryhmänohjaajan rooli nousivat esille haastateltavien mukaan seuraavilla tavoilla:

”Kyllä ne ryhmänohjaajat ovat petranneet” (H 4/2)

”OHR:ssä on aika hyvä tilanne, opettajatkin pyytäneet saada osallistua mukaan.
(H 4/1)

Ulkoisen yhteistyö toimi vastaajien mielestä aika hyvin ja sitä on tehty kauan. Kaikkien keskeisten tahojen todettiin olevan yhteistyössä mukana. Etsivän nuorisotyöntekijän näkökulmasta yhteistyö toimi hyvin, vaikka samalla uusi laki pohditutti. Ryhmänohjaajien ja opettajien osallistuminen yhteistyöhön nähtiin myös näin:

”Isossa organisaatiossa asiat henkilöityvät..kuka sattuu missäkin olemaan... on niitä jotka hoitavat tehtävänsä äärimmäisen hyvin ja on niitä, joiden perään on katsottava. (H 4/1)

”Etsivän näkökulmasta yhteistyö toimii ihan äärettömän hyvin..mietin vain uuden lain näkökulmasta, miten vaikuttaa tietojen luovuttamiseen.” (H 4/5)

Vastaajien mukaan monialaisessa yhteistyössä on haasteita ja kehitettävää, vaikka yhteistyö toimiikin pääasiassa hyvin. Huolta aiheuttivat uuden lain mukanaan tuoma koordinaation puute opiskelijan asian eteenpäin viemisestä, kun opiskelijahuoltoryhmien toiminta muuttuu erilaiseksi, ja tätä vahvistaa erään haastateltavan pohdinta:

”Meillä toimii jo tällä hetkellä OHR, kuin laki edellyttää, mutta koordinoitusti. On yhteisesti sovittu, kuka lähtee opiskelijan asiaa viemään eteenpäin. Se mikä tässä uudessa laissa epäilyttää, kun ei ole tätä koordinaatiota.” (H 1/1)

Laissa mainittua opiskelijan ja huoltajan osallistamista yhteistyöhön heti alusta alkaen pidettiin hyvänä asiana. Joskus opiskelijan asiaa on pohdittu pitkään opiskelijahuoltoryhmien kokouksessa ilman opiskelijan tai huoltajan läsnäoloa. Uusi laki pakottaa ottamaan opiskelijan mukaan heti alusta alkaen. Tiedon kulun kehittäminen opiskelijan asioissa koettiin haasteena, kun koordinaatiota ei ole.

Haastateltavien mukaan ryhmänohjaajien työ ja vastuu opiskelijoista on lisääntynyt koko ajan. Ryhmänohjaajien vastuun ottaminen oman ryhmänsä opiskelijoista nähtiin haasteena ja kehittämisen paikkana. Yksiköissä ja henkilöissä koettiin olevan eroja tässä suhteessa. Osa ryhmänohjaajista ottaa vastuuta ja osa ei. Joissakin yksiköissä ryhmänohjaajat ovat kuitenkin parantaneet työtapojaan. Näitä erilaisia vastauksia haastateltavat kuvasivat:

”Osa ryhmänohjaajista on kuin ihmisen mieli, ottavat vastuuta opiskelijoista.
(H 1/ 1)

”Se on iso haaste, että ongelmiin paneutuminen lähtee niin, että ryhmänohjaaja paneutuu opiskelijan ongelmiin ja miettii miten tätä olisi hyvä lähteä purkamaan. (H 2/2)

Haastateltavat kokivat, ettei ole uuden lain hengen mukaista, että opiskelija jatko-ohjautuu automaattisesti opinto-ohjaajalle, kuraattorille tai terveydenhoitajalle, ennen kuin ryhmänohjaaja on ensin hänen tilannettaan selvittänyt. Ryhmänohjaajilla kuuluisi olla se päävastuu opiskelijoista. Ulospäin tehtävästä yhteistyöstä haastateltavat pohtivat, millä keinoin opiskelijoiden vanhempien kanssa lisättäisiin yhteistyötä ja kuka on siinä vastuuhenkilö. Työelämän kanssa tarvitaan lisää yhteistyötä työelämän harjoittelujaksojen aikana. Kysyttiin myös, minne ohjataan haasteellisempia opiskelijoita, jotka ovat vaarassa pudota opinnoista tai keskeyttää opinnot. Nuorten työpajoilta ei tahdo löytyä kaikille paikkoja.

9 Johtopäätökset

Johtopäätöksissäni keskityn vastaamaan tutkimuskysymyksiini ja lisään uutta tietoa, joka tukee tutkimustuloksia. Ensimmäinen tutkimuskysymys koski Hyria koulutuksen opiskelijahuolto-ryhmän henkilökunnan kokemuksia jo käytössä olevista ennaltaehkäisevistä, yhteisöllisistä ja monialaisen yhteistyön toimintamalleista. Vastaajien mielestä ennaltaehkäisevä työ toimii oppilaitoksessa kohtalaisesti. Työntekijöillä on välineitä ja malleja käytössään opiskelijan tullessa Hyriaan. Ryhmänohjaaja tekee alkukartoitushaastattelun, jossa opiskelijan elämäntilanteesta saadaan paljon tietoa ja opiskelijalle kerrotaan samalla oppilaitoksen palveluista. Terveydenhoitaja tekee kaikille aloittaville opiskelijoille terveystarkastuksen. Terveydenhoitaja ja kuraattori kiertävät aloittavat ryhmät osassa yksiköitä. Hyrian myötä opiskelijoiden ryhmäytymiset ovat lisääntyneet opintojen alussa, jotta opiskelijat oppisivat tuntemaan toisensa ja opettajat. Näiden toimintatapojen avulla opiskelija voi tuoda itse paljon tietoa henkilökunnalle itsestään ja saada sitä kautta ajoissa varhaista, ennaltaehkäisevää tukea opintoihinsa ja elämäntilanteeseensa.

Hyriassa on käytössä varhaisen tuen malli. Sen prosessin avulla opettajien on mahdollista saada arviointitukea työhönsä erilaisissa huolikysymyksissä opiskelijan tilanteessa. Varhaisen tuen mallin avulla ryhmänohjaaja pystyy mahdollisimman pian tarttumaan toimeen ja esimerkiksi opiskelijan luvattomiin poissaoloihin. Tämä vaatii organisaatiossa olevilta ryhmänohjaajilta selkeää tietoa omasta työnkuvastaan ja tehtävistään sekä mallin käytöstä. Ryhmänohjaajan rooli ja tehtävät nousivat tärkeäksi asiaksi ennaltaehkäisevässä työssä ja huolen puheeksi ottamisessa opiskelijan kanssa. Ryhmänohjaajan vastuu korostuu opiskelijan ohjaamisessa tehokkaasti opiskelijahuoltoon terveydenhoitajalle, kuraattorille, erityisopettajalle tai opinto-ohjaajalle. Lisäksi tärkeänä seikkana havaittiin opiskelijan oma vastuu tuoda tietoa tilan-

teestaan mahdollisimman ajoissa ryhmänohjaajalle. Opiskelijahuollon kokonaisroolista ennaltaehkäisevänä toimijana ja tärkeänä kehitettävänä kohteena nousi esille opiskelijahuollon henkilökunnan tutuksi tuleminen opiskelijoille silloin, kun ilmenee ongelmia.

Yhteisöllisistä toimintamalleista todettiin, että niitä on vielä vähän ja yhteisöllisyyttä on lisättävä. Yhteisöllisyys nähtiin tärkeäksi ja kaikkien opiskelijoiden mukaan saaminen yhteisölliseen toimintaan on haaste. Oppilaskuntien ja tätä kautta opiskelijoiden osallisuus yksiköiden arjen toiminnassa on lisännyt yhteisöllisyyttä. Oppilaskunta toiminta onkin keskeinen opiskelijoiden osallisuuden lisääjä. Tällöin on huomioitava myös oppilaskunnan tilan merkitys eli missä toimitaan ja miten tiloissa viihdytään. Erilaiset tapahtumat ja tempaukset koettiin piristävaksi seikoiksi oppilaitosten arjessa. Toisaalta ne kuitenkin vaativat oppilaskuntien ja opiskelijoiden lisäksi innostuneita aikuisia, jotka suunnittelevat ja koordinoivat toimintaa. Yksiköiden koolta nähtiin myös olevan vaikutusta yhteisöllisyyden syntymiseen. Mitä pienempi yksikkö on, sitä helpompaa on yhteisöllisyyden syntyminen.

Monialaisen yhteistyön todettiin toimivan pääasiassa hyvin. Kaikki keskeiset toimijat ovat yhteistyössä mukana. Opiskelijahuollon henkilöstön nähtiin tekevän osastoilla paljon työtä yhdessä opettajien ja ryhmänohjaajien kanssa. Opiskelijahuoltoryhmiin osallistuvat joissain yksiköissä opettajat tai ryhmänohjaajat, joissain taas ryhmän rooli on konsultoiva suhteessa opetushenkilökuntaan.

Toisella tutkimuskysymyksellä haluttiin saada vastaus ennaltaehkäisevän, yhteisöllisen ja monialaisen yhteistyön toimintatapojen kehittämisen tarpeeseen. Ennaltaehkäisevän työn kehittämisessä tärkeää on, että sitä pitää tehdä entistä enemmän. Kehittämisen kohteiksi tulivat opiskelijoiden opintojen etenemisen jatkuva seuraaminen, opiskelijahuoltoryhmien jäsenten näkyvyys, tavoitettavuus ja tutuksi tuleminen opiskelijoille jo ennen varsinaisia ongelmia. Kehittämisessä on keskeistä ryhmänohjaajan rooli ja tehtävät ensisijaisena huomaajana ja tukijana opiskelijan asioissa. Tuloksissa näkyivät opiskelijan oma vastuu hakea mahdollisimman ajoissa tukea ja apua opettajilta sekä opiskelijahuollon henkilökunnalta, opinto-ohjaajan tuntien lisääminen opiskelijoille ja kuraattorien sekä opinto-ohjaajien työtilojen sijaitseminen mahdollisimman lähellä opiskelijoiden arkea. Opiskelijoiden ääni ja osallisuuden merkitys nousi esiin, kun opiskelijoiden toiveena oli, että joku kysyisi kerran vuodessa, miten opiskelijalla menee. Heinosen (2014) mukaan osallisuus on vahvasti sidoksissa lapsen tai nuoren omaan kokemukseen kuulemisesta ja huomioiduksi tulemisesta. Oppilas- ja opiskelijahuollossa tulee selvittää lasten mielipiteet ja näkemykset sekä ottaa ne huomioon palveluita suunniteltaessa ja kehitettäessä.

Yhteisöllisten toimintamallien kehittämisessä on tärkeitä luoda yhtenäiset ja toimivat rakenteet koko organisaatioon. Oppilaskuntajaoksissa opiskelijoiden osallisuutta yhteisöllisyydessä

voidaan lisätä ja kehittää. Opiskelijahuollon henkilökunnan toivottiin osallistuvan osastojen arkeen mahdollisimman paljon, ja erilaiset toiminnalliset projektit yhdessä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa koettiin yhteisöllisyyttä lisääviksi asioiksi. Hyria koulutuksen organisaatiossa ja yksiköissä tarvitaan erilaisia foorumeita, joissa yhteisöllisiä asioita voidaan suunnitella säännöllisesti yhdessä henkilöstön kanssa. Uuden lain tultua voimaan yksikkökohdaiset opiskelijahuoltoryhmät ovat lakanneet ja tilalle on tullut ”yhteisöllisen hyvinvoinnin ryhmä” (YHR). Tämän ryhmän tavoitteena ja tehtävänä on kehittää ja suunnitella yhteisöllisyyttä ja uusia toimintamalleja edistämällä samalla koko oppilaitoksen henkilöstön hyvinvointia.

Yhteisöllisen työn kehittäminen todettiin haasteelliseksi. Sen suunnittelu vie paljon aikaa ja erityisenä haasteena nähtiin kaikkien työntekijöiden yhteisen ajan löytämisen suunnittelutyöhön. Erilaisten tapahtumien järjestäminen nähtiin vaativaksi, samoin ryhmäyttämisten järjestäminen kaikille opiskelijoille, kun opiskelijoiden opintopolut voivat olla hyvinkin erilaiset. Lisäksi henkilökunnan toimiminen eri organisaatioissa havaittiin haastavaksi huonon tiedonkulun takia esimieheltä toiselle. Laitinen (2014) tuo esille yhteisöllisessä kehittämisessä seuraavia tärkeitä seikkoja: yhteisöllistä opiskeluhuoltoa toteuttavat kaikki opiskeluhuollon toimijat ja kaikkien oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhuoltopalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Yhteisöllinen työ sisältyy psykologien, kuraattoreiden ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtäviin ja oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista.

Monialaisen yhteistyön toimintamallien kehittämisessä on haasteita ja kehitettävää. Huolta aiheuttivat uuden opiskelijahuoltolain mukanaan tuomat muutokset varsinaisten opiskelijahuoltoryhmien toimintaan näiden toiminnan muututtua lain myötä. Tämä vaikuttaa koordinaation heikkenemiseen opiskelijan asioissa tiedonkulun ongelman takia. Kuka ottaa vastuun ja johtaa opiskelijan tilanteen seuraamisen prosessia jatkossa? Samalla ryhmänohjaajan tehtävien lisääntyminen ja vastuu oman ryhmänsä opiskelijoista koettiin haastavaksi. Ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta on tärkeää, että ryhmänohjaaja on ensimmäinen, joka opiskelijan tilannetta selvittää ja paneutuu opiskelijan ongelmien luonteeseen. Ryhmänohjaaja voi olla myös ensimmäinen, joka käynnistää monialaisen asiantuntijayhteistyöprosessin opiskelijan kohdalla olemalla yhteydessä opiskelijaan, opiskelijan huoltajaan ja opiskelijahuollon jäseniin. Uuden opiskelijahuoltolain mukaan ryhmän kokoa se henkilö, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu eli se, jolla huoli herää. Vaihtoehtoisesti ryhmänohjaaja ohjaa opiskelijan yksilökohtaisen tuen piiriin opiskelijahuoltoon, jossa käynnistetään monialaisen asiantuntijaryhmän työ. Ruohisto (2013) kuvaa näitä uusia yhteistyön toiminnan muotoja nimillä parveutuminen (swarming), parvioppiminen (learning by swarming) ja parvimaiset mallit (swarm-like patterns). Hän näkee näissä yhteistyön muodoissa historiallisesti uusia mahdollisuuksia.

Ulospäin tehtävässä yhteistyössä pohdittiin keinoja opiskelijoiden vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön ja kuka on siinä vastuuhenkilö. Mahkosen (2014, 160) mukaan uusi laki edellyttää, että koulun on oltava yhteistyössä huoltajien kanssa niin, että he voivat osaltaan tukea lastensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Kodin ja koulun yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö että yksilötasolla. Tämä edellyttää opettajien aktiivista otetta yhteistyössä sekä keskustelua ja tiedottamista kotiin. Opiskelijoiden jatko-ohjaus muihin palveluihin opintojen keskeytyessä pohditutti haastateltavia. Tähän on Hyriassa käytössä Nova-startti, jossa nuorelle voidaan räätälöidä koulutuskokeilun avulla mahdollisuus tutustua toiseen ammattialaan ilman ammatillisen koulutuksen keskeytymistä.

10 Pohdinta

Tutkimusprosessi oli mielenkiintoinen ja opettavainen kokemus. Aiheen valintaan vaikutti uuden opiskelijahuoltolain voimaantulo, koska se luo monia uusia kehittämisen kohteita opiskelijahuoltoon. Tutkimuksen haastatteluihin minulle tarjoutui mahdollisuus Hyriassa alkaneessa uuden opiskelijahuoltolain kehittämisprosessissa, jossa opiskelijahuollon henkilökunta sitourettiin kehittämiseen varhaisessa vaiheessa. Tyyllilleni uskollisena tartuin nopeasti tilaisuuteen ja toteutin haastattelut minulle tarjoutuneessa tilaisuudessa. Niukan ajankäytön takia valitsin toteutettavaksi haastattelut ryhmäkeskusteluina varsinaisen ryhmähaastattelun sijaan. Oma roolini kuraattorina toi ryhmäkeskusteluun mielenkiintoisen ulottuvuuden, koska toimin itse opiskelijahuollon yhtenä jäsenenä. Yllätyin keskustelujen lopputuloksissa siitä, miten vähän oma roolini haastattelijana vaikutti lopputulokseen, koska avointa keskustelua syntyi niin paljon ja osin aika loppui kesken jonkun ryhmän kohdalla. Tämän perusteella koin, että aihe on ajankohtainen ja mielenkiintoinen sekä koskettaa suoraan opiskelijahuollon työntekijöiden työtä. Tutkimuksesta olisin saanut mahdollisesti vieläkin enemmän irti yksilöhaastattelujen avulla.

Tutkimuksessani olen pyrkinyt huomioimaan sen kaikissa vaiheissa ja jo aiheen valinnasta lähtien tutkimuksen eettiset ja laadulliset kysymykset. Aihe on ajankohtainen ja tärkeä, koska uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki määrittää opiskelijahuollossa tehtävää työtä. Tutkimuksen toteutuksessa kysyin haastateltavilta luvan etukäteen tutkimukseen osallistumisesta ja otin lisäksi luvat kirjallisesti. Tutkimustuloksia kuvasin mahdollisimman tarkasti ja suorilla lainauksilla avasin haastateltavien keskustelua. Johtopäätöksissäni vastasin tutkimuskysymyksiini mahdollisimman tarkasti. Tutkimukseen osallistuneita henkilöitä ei tulla tutkimuksessa paljastamaan. Kaikki tutkimuksessa kerätty materiaali ja teksti on tuhattu, kun tutkimus valmistui. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 24-28.)

Tutkimuksen tuloksia katsoessani jäin pohtimaan, miten iso muutos uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki onkaan. Tutkimuksen käsitteet ovat laajat, ja niihin paneutuminen vei aikaa. Nii- tä olisin voinut pohtia työssäni vieläkin enemmän. Uuden lain käytäntöön vieminen ammatil- lisen koulutuksen organisaatioissa ei tapahdu nopeasti, vaan antamalla aikaa työn suunnitte- luun, kehittämiseen ja erilaisiin toiminnallisiin kokeiluihin. Mielestäni Hyria koulutus on ollut hyvin aktiivinen jo etukäteen käynnistäessään yhteistyön niin yksiköiden osastojen henkilö- kunnan kesken kuin opiskelijahuollon työntekijöidenkin kanssa lain valmistelussa. Hyvinkään kaupunki on omassa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassaan myös varautunut budjetis- saan uuden lain tuloon ja saanut palkattua ensimmäisen psykologin toisen asteen opiskelija- huoltoon.

Kuraattorin näkökulmasta katsottuna yksilökohtaisella työllä on ennaltaehkäisevän yhteisöllis- en työn lisäksi edelleen tärkeä paikkansa opiskelijahuollossa. Ilman riittävää, yksilöllistä pa- neutumista opiskelijan tilanteeseen pitkittyneissä tai äkillisissä opiskelijan tai tämän perheen elämäntilanteiden muutoksissa ja kriiseissä, voivat opiskelijan opinnot keskeytyä nopeasti. Uuden lain mukaisesti opiskelijan on kiireellisissä tilanteissa päästävä kuraattorin vastaanotol- le päivässä, kiireettömässä asioissa seitsemässä päivässä. Tämän lisäksi luokissa ryhmien kans- sa tehtävä työ nousi tuloksissa selkeästi esiin myös kuraattorin työn kehittämisen kohteeksi. Huoleni edellä mainituista asioista koskevat rakenteellisia ja johtamisen kysymyksiä aikaky- symyksen lisäksi: millä keinoin ja millaisilla henkilöstöresursseilla kaikki tämä työ toteute- taan, koska ennaltaehkäisevä yhteisöllinen työ ja opiskelijahuollossa toteutettava yksilökoh- tainen työ vaativat selkeästi aikaa. Lisäksi monialaisen yhteistyön kehittäminen yhdessä opis- kelijan, tämän vanhempien ja monialaisten toimijoiden kanssa vaatii jaetun yhteisen ymmär- ryksen lisäämistä opiskelijan tilanteesta. Hallinnollisen johtamisen tilalle tarvitaan uudenlais- ta johtamista, joka antaa tilaa työntekijöiden väliseen vuorovaikutukseen, osaamisen jakami- seen ja yhteistyöhön. (Ruohisto 2013.)

Tulevaisuudessa opiskelijahuollon kehittämiseksi tarvitaan kattavaa seurantatietoa lasten, nuorten ja vanhempien tuen tarpeista ja kokemuksista avun saamisesta. Perheen tilanne on vahvasti yhteydessä lasten ja nuorten hyvinvointiin, joten kokonaiskuvan saamiseksi tarvitaan tietoa myös vanhemmilta. Opiskelijahuoltoon tarvitaan keinoja, joilla vahvistetaan yhteisöllis- yyyttä, tuetaan osallisuutta sekä edistetään huolten esiin tuomista ja tunnistamista. (Halme 2014.) Opiskelijahuollon henkilökunnalle ja ryhmänohjaajille tarvitaan lisää koulutusta, riittä- viä resursseja, yhteistä ymmärrystä monialaisen työn merkityksestä ja prosessien avaamista. Lisäksi tarvitaan varhaista avointa yhteistyötä (VAY) opiskelijan ja tämän vanhempien kanssa, foorumeita asioista keskusteluun ja aikaa toimintakulttuurin muutokseen, jotta ennaltaehkäi- sevää yhteisöllistä ja monialaista yhteistyötä pystytään lain hengen mukaan toteuttamaan.

Lähteet

Painetut lähteet

- Engeström, Y. 1995. Kehittävä työntutkimus. Perusteita, tuloksia ja haasteita. Helsinki: Painatuskeskus.
- Eskola, S. 2013. ”Mie teen vain oman työni”. Toimintatutkimus moniammatillisen yhteistyön ja ohjausosaamisen kehittämiseksi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Gellin, M. 2011. Sovittelu koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- HE 67/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 164/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi
- Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T: 2008. Tutkiva kehittäminen - Avaimia tutkimus ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY.
- Heikkilä, J-P., Hyyppä, H., Puutio, R. 2009. Yhteisön lumo. Systeemisiä kytkeytymisiä. Oulu: Metanoia instituutti.
- Hirsjärvi, S. & Hurme 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Honkanen, E & Suomala, A. 2009. Oppilashuollon käsikirja. Helsinki: Tammi.
- Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hyyppä, M. 2005. Me-hengen mahti. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus-moniammatillista yhteistyötä etsimässä. Sosiaali-tieteiden laitoksen julkaisuja 2012:18. Helsinki: Unigrafia.
- Korkalainen, P. 2009. Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen. Ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen varhaiserityskasvatuksen toimintaympäristössä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kotamäki, S., Niemi, M., H., Virnes, E., Räisänen, A. & Hietala, R. 2010. Hyvää vointia. Opiskelijahuollon toteutuminen, sen käytännöt ja kehittäminen toisen asteen ammatillisessa peruskoulutuksessa. Jyväskylä: Koulutuksen arviointineuvosto.
- Kykyri, V.L. 2007. Yksilösuorituksista kohti yhteispeliä. Teoksessa P. Johnson (toim.) Suuntana yhteinen perusopetus. Jyväskylä: PS-kustannus, 105-141.
- Kärkkäinen, M. 2005. Yhteisöllinen johtaminen esimiehen työvälteenä. Helsinki: Edita.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Leontjev A. N. 1977. Toiminta, tietoisuus, persoonallisuus. Helsinki: Kansankulttuuri.
- Leontjev A. N. 1981. Problems of the development of the mind. Moscow: Progress.
- Lundholm, P. & Herranen, J. 2011. Sosiaalisen vahvistamisen ajankohtaisuus. Teoksessa Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Lurian A. R. 1979. The making of mind; A personal account of Soviet psychology. Cambridge Mass.: Harvard University Press.
- Mahkonen, S. 2014. Uusi oppilashuoltolaki työvälteenä. Helsinki: Edita.
- Nykänen, S. 2010. Ohjauksen palvelujärjestelyjen toimijoiden käsitykset johtamisesta ohjausverkostossa. Matkalla verkostojohdantamiseen? Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Oppilas- ja opiskelijahuollon opas 2012. Opetushallitus.

Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

Puusa, A. 2011. Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen lähestymistavan valintaan. Kirkkonummi: Johtamistaidon opisto, 73 - 87.

Seikkula & Arnkill. 2009. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.

Terveystieteiden tutkimuskeskus 30.12.2010/1326.

Tuomi & Sarajärvi. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Valtonen, A. 2011. Ryhmäkeskustelut laadullisena tutkimusmetodinä. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen lähestymistavan valintaan. Kirkkonummi: Johtamistaidon opisto, 88 - 101.

Willman, A. 2000. Opettajan jaksaminen puntarissa. Teoksessa K. Hara (toim.) Opettajan professiosta. Artikkelisarja. Helsinki: Okka-säätiö, 107-116.

Vygotski L. S. 1978. Mind in society: The psychology of higher mental functions. Cambridge: Harvard University Press.

Sähköiset lähteet

Ellonen, N. 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja riekäyttäytymiseen. Tampere: Tampereen yliopisto.

Eskola, J. 2014. Tervetuloa Opiskeluhollosta hyvinvointia 2014-päiville, 16.9.2014. Viitattu 22.10.2014. <http://videonet.fi/thl/Opiskelijahuolto-2014/>

Halme, N. 2014. Opiskeluhollosta hyvinvointia 2014. Vastaako opiskeluhollo oppilaiden ja perheiden tarpeisiin? Viitattu 22.10.2014. <http://videonet.fi/thl/Opiskelijahuolto-2014/>

Hastrup, A. 2013. Lasten Kaste - hankkeessa kehitettyä 2008-2011. Teoksessa Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen, 21-34. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104345/THL_RAP2013_003_verkko.pdf?sequence=1

Heinonen, H. 2014. Opiskeluhollosta hyvinvointia 2014. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki lapsen oikeuksien näkökulmasta, 25.9.2014. Viitattu 9.10.2014. <http://videonet.fi/thl/Opiskelijahuolto-2014/>

Hietanen-Peltola, M. 2013. Oppilashuolto - huolenpitoa oppilaista. Teoksessa Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. 119-121. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104345/THL_RAP2013_003_verkko.pdf?sequence=1

Kanste, O., Halme, N. & Perälä, M-L. 2014. Opiskeluhollosta hyvinvointia 2014. Viidesluokkalaisten oppilaiden ja heidän vanhempiansa näkemyksiä tuen tarpeista sekä avunsaannista ja palveluista. 16.9.2014. Viitattu 22.10.2014. <http://videonet.fi/thl/Opiskelijahuolto-2014/>

Kasvun kumppanit 2014. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/

Koskela, S. 2013. Tarkastelussa moniammatillinen yhteistyö ja sen edellytykset. Elinikäisen ohjauksen verkkolehti. Tulostettu 15.1.2014. <http://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2013/03/28/tarkastelussa-moniammatillinen-yhteistyö-jäsen-edellytykset/>

Laitinen, K. 2014. Opiskeluhollosta hyvinvointia 2014. Yhteisöllisen opiskeluhollo toteuttaminen kouluissa ja oppilaitoksissa. 17.9.2014. Viitattu 10.10.2014. <http://videonet.fi/thl/Opiskelijahuolto-2014/>

Nuorisolain uudistaminen käynnistyy 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote. Tulostettu 9.10.2014. <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2014/09/nuorisolakityoryhma.html>

Ruohisto, J. 2013. Parvityö - uusi tapa organisointia, jakaa osaamista ja tehdä yhteistyötä. Tulostettu 10.10.2014. <http://intunex.fi/2013/05/10/parvityo-uusi-tapa-organisointia-jakaa-osaamista-ja-tehda-yhteistyota/>

Rydberg, M. 2006. Sosiaalinen asiantuntijuus koulussa - Opiskelijahuoltoryhmien toiminta systeemiteoreettisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Pro gradu. Valtiotieteellinen tiedekunta. Yhteiskuntapoliittinen laitos. Helsingin Yliopisto. Tulostettu 28.2.2014. <http://hdl.handle.net/10138/13654>

Savolainen, J. 2013. Opiskelijahuolto odotettu 10 vuotta: "Toivottavasti Oulun tapaus nopeuttaa asiaa" Helsingin Sanomat 10.10.2013. Tulostettu 16.1.2014. www.hs.fi/kotimaa/a1381373188236

Varhaisen puuttumisen vastuuhenkilöverkosto 2004. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. http://www.varpu.fi/varpu/varhainen_puuttuminen

Julkaisemattomat lähteet

Loiskekoski, M. 2013. Opiskelijamäärät. Sähköposti heli.okkonen@hyria.fi 19.11.2013. Tulostettu 19.11.2013.

Opiskeluhoitosuunnitelmaluonnos 2014. Hyria koulutus.

Opiskeluhoitosuunnitelma 2014. Hyria koulutus.

Kuviot

Kuvio 1: Toimintajärjestelmän rakennemalli. (Engeström 1995.)	9
Kuvio 2: Yhteistyöhön sitoutumiseen vaikuttavia tekijöitä. (Eskola 2013.)	19

Liitteet

Liite 1. Teemakysymykset	39
--------------------------------	----

Liite 1. Teemakysymykset

Opiskelijahuoltotyö
Heli Okkonen

ENEMMÄN OSALLISET

Hyria ●●●●●

1

Miten arvioitte nykyisten opiskelijahuollon käytäntöjen toimivuutta ja mitä niissä on kehitettävää?:

1. Ennaltaehkäisevä työ
2. Yhteisöllinen työ
3. Monialainen yhteistyö

Hyria ●●●●●

2

Ennaltaehkäisevä työ (varhainen tuki)

- Miten ennaltaehkäisevä työ toimii oppilaitoksessanne? Mikä on hyvää ja toimivaa ja millaisia käytännön ongelmia olette kohdanneet?
- Millaisia menetelmiä/välineitä/toimintamalleja teillä on jo käytössä?
- Miten kehittäisitte ennaltaehkäisevää työtä/varhaista tukea?(menetelmät, välineet, mallit)
- Mitkä ovat ennaltaehkäisevän työn haasteet tulevaisuudessa uuden lain myötä, millaista tukea tarvitaan?

Hyria ●●●●●

3

Yhteisöllinen työ

- Miten yhteisöllinen työ toimii oppilaitoksessanne, mikä on hyvää ja toimivaa?
- Millaisia yhteisöllisiä toimintamalleja, menetelmiä ja välineitä on olemassa?
- Miten oppilaiden hyvinvointi, sosiaalinen vastuullisuus ja osallisuus näkyvät oppilaitoksessa?
- Miten kehittäisitte yhteisöllistä työtä (menetelmät, välineet, mallit)?
- Mitkä ovat yhteisöllisen työn haasteet tulevaisuudessa uuden lain myötä?

Hyria ●●●●●

4

Monialainen yhteistyö

- Miten monialainen sisäinen yhteistyö toimii oppilaitoksessanne?(opettajat, ryhmänohjaajat ja opiskelijahuolto ryhmän jäsenet)
- Miten monialainen yhteistyö toimii ulospäin oppilaitoksesta?
- Miten kehittäisitte monialaista yhteistyötä oman työn kautta tarkasteltuna?
- Millaisia tulevaisuuden haasteita näette monialaiselle yhteistyölle olevan uuden lain myötä?

Hyria ●●●●●

Kiitos!

www.hyria.fi

ENEMMÄN OSALLISET

Hyria ●●●●●